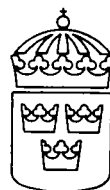

Regeringens proposition 1994/95:164

Jämställdhet mellan kvinnor och män inom utbildningsområdet

Prop.
1994/95:164

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 16 februari 1995

Ingvar Carlsson

Carl Tham
(Utbildningsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Regeringen anser att utvecklingen mot jämställdhet mellan kvinnor och män har gått alltför långsamt inom utbildningsområdet. I denna proposition föreslås därför åtgärder för att påskynda utvecklingen på såväl kort som lång sikt. Åtgärderna sätts in för att förstärka de jämställdhetsinsatser som görs av kommunerna, universiteteten och högskolorna. Hos dessa ligger ansvaret för att jämställdhet uppnås. Förslagen innebär att skollagen ändras och resurser anvisas för bl.a. doktorandtjänster, forskarassistenttjänster och professurer.

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Förslag till lagtext	4
3	Ärendet och dess beredning	6
4	Allmänna utgångspunkter	6
5	Det offentliga skolväsendet	7
	5.1 Ändringar i skollagen	10
	5.2 Jämställdhet som en pedagogisk fråga	11
	5.3 Lärarnas kunskap och kompetens	15
	5.4 Den statliga rektorsutbildningen	17
	5.5 Forsknings- och utvecklingsarbete m.m.	18
	5.6 Intagningen till gymnasieskolan	19
	5.7 Kommunernas vuxenutbildning	20
6	Högre utbildning och forskning	21
	6.1 Allmänna utgångspunkter	21
	6.2 Grundläggande högskoleutbildning	23
	6.3 Forskning	26
	6.4 Forskarutbildning	31
	6.5 Lärare och forskare vid universitet och högskolor	33
	6.5.1 Jämnare könsfördelning bland professorer	34
	6.5.2 Jämnare könsfördelning bland forskarassistenter	38
	6.5.3 Ändringar i högskoleförordningen	40
7	Sexuella trakasserier	40
8	Högskoleverkets ansvar	41
9	Vissa statistikfrågor	41
Bilaga 1	Vi är alla olika (Ds 1994:98) Sammanfattning av betänkandet	43
Bilaga 2	Kartläggning och utvärdering av jämställdhetsprojekt inom universitet och högskolor (Ds 1994:130) Sammanfattning av betänkandet	51
Bilaga 3	Tabellbilaga	56
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 februari 1995	63
	Rättsdatablad	64

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100),
2. under åttonde huvudtitelns reservationsanslag *Övriga utgifter inom forskning och forskarutbildning* för budgetåret 1995/96 anvisar 37,5 miljoner kronor utöver vad som föreslagits i budgetpropositionen (prop. 1994/95:100 bil. 9 s. 260).

Regeringen har följande förslag till lagtext.

Förslag till lag om ändring i skollagen

(1985:1100) Härigenom föreskrivs att 1 kap. 2 och 9 §§ skollagen (1985:1100)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §²

Alla barn och ungdomar skall, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Utbildningen skall inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet.

Utbildningen skall ge eleverna kunskaper och färdigheter samt, i samarbete med hemmen, främja deras harmoniska utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. I utbildningen skall hänsyn tas till elever med särskilda behov.

Verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt skall den som verkar inom skolan bemöda sig om att hindra varje försök från elever att utsätta andra för kränkande behandling.

Verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt skall den som verkar inom skolan *främja jämställdhet mellan könen samt* bemöda sig om att hindra varje försök från elever att utsätta andra för kränkande behandling.

9 §³

Det offentliga skolväsendet för vuxna skall ge vuxna tillfälle att i enlighet med individuella önskemål komplettera sin utbildning. Härigenom skall främst de som erhållit minst utbildning få möjlighet att stärka sin ställning i arbetslivet och i det kulturella och politiska livet.

¹ Lagen omtryckt 1991:1111.

² Senaste lydelse 1993:1679.

³ Senaste lydelse 1993:1679.

Verksamheten inom det offentliga skolväsendet för vuxna skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom det skolväsendet skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt skall den som verkar inom skolväsendet bemöda sig om att hindra varje försök från elever att utsätta andra för kränkande behandling.

Verksamheten inom det offentliga skolväsendet för vuxna skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom det skolväsendet skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt skall den som verkar inom skolväsendet *främja jämställdhet mellan könen samt* bemöda sig om att hindra varje försök från elever att utsätta andra för kränkande behandling.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1995.

I 1995 års budgetproposition (prop. 1994/95:100, bilaga 9) anmäldes att regeringen avsåg att återkomma till riksdagen med en särskild proposition om jämställdhet inom skolan, den högre utbildningen och forskningen.

Följande rapporter har utgjort underlag för regeringens ställningstaganden och förslag i förevarande proposition.

Rapporten Vi är alla olika (Ds 1994:98) från arbetsgruppen Kvinnligt och manligt i skolan. Rapporten har remissbehandlats. En sammanfattning av rapporten lämnas som *bilaga 1* till propositionen.

Kartläggning och utvärdering av jämställdhetsprojekt vid universitet och högskolor (Ds 1994:130). En sammanfattning av rapporten lämnas som *bilaga 2* till propositionen.

Rapport med åtgärdsförslag avlämnad i november 1994 av Arbetsgruppen för jämställdhet inom högre utbildning och forskning (JÄST-gruppen). I rapporten framhålls bl.a. att medvetenheten om jämställdhetens betydelse, inte minst för kvaliteten i utbildningen och forskningen, är påfallande låg på de flesta håll inom universitet och högskolor. Projektresultat och reformförslag på området lämnas därför ofta obeaktade i den fortlöpande verksamheten. JÄST-gruppen tillsattes år 1992 av dåvarande chefen för Utbildningsdepartementet. Såsom arbetsgruppen själv har framhållit finns det behov av att ge den delvis förändrade arbetsuppgifter. Nya direktiv kommer därför att lämnas.

Som ett led i beredningsarbetet för propositionen har vidare seminarier om jämställdhet inom olika delar av utbildningsväsendet hållits med representanter för universitet och högskolor, forskningsråd, fackliga organisationer samt elev-, student- och föräldraorganisationer.

På grundval av den ovannämnda rapporten Vi är alla olika behandlas jämställdhet som en pedagogisk fråga i propositionens avsnitt om det offentliga skolväsendet. När det gäller universitet och högskolor ligger tonvikten på frågor som gäller rekrytering och könsfördelning bland studenter, forskarstuderande och lärare.

4 Allmänna utgångspunkter

Sedan mitten av 1970-talet har jämställdhetsaspekter framhållits i olika propositioner om skolan, den högre utbildningen och forskningen. Jämställdhetsfrågor inom utbildningsväsendet har även behandlats i propositionen Jämställdhetspolitiken inför 90-talet (prop. 1987/88:105, bet. 1987/88:AU17, rskr. 1987/88:364) och propositionen Jämställdhetspolitiken: Delad makt – delat ansvar (prop. 1993/94:147, bet. 1993/94:AU17, rskr. 1993/94:290-291). För första gången framläggs nu en särskild proposition om jämställdhet mellan kvinnor och män inom utbildningsväsendet. Regeringen avser att i kommande propositioner på utbildnings- och forskningsområdena följa upp de satsningar som här föreslås.

Kommunerna skall, såsom huvudmän för skolan, enligt bl.a. läroplaner-

na verka för jämställdhet inom det offentliga skolväsendet. I högskolelagen (1992:1434) och högskoleförordningen (1993:100) åläggs universitet och högskolor att i all sin verksamhet iaktta jämställdhet mellan kvinnor och män. För alla skolor och högre lärosäten gäller jämställdhetslagen (1991:433), som behandlar jämställdheten i arbetslivet. Universitet och högskolor skall dessutom följa förordningen (1984:803) om jämställdhet i statlig verksamhet och bestämmelserna i medbestämmandeavtalet för det statliga arbetstagarområdet om jämställdhet mellan kvinnor och män (MBA-S).

Utbildning hör till de faktorer som har en avgörande betydelse för livskvalitet och chanser på arbetsmarknaden. Det är därför en central uppgift att säkerställa att flickor och pojkar, kvinnor och män, får utveckla alla sina möjligheter och får en lika kvalificerad utbildning. Härigenom får båda könen samma utbildningsmässiga förutsättningar att möta arbetsmarknadens framtida efterfrågan och att få trygga och välavlönade arbeten.

Den bristande jämställdheten orsakar kvalitets- och kunskapsförluster i verksamheten vid universitet och högskolor. På grund av kvinnornas underrepresentation på många områden får viktiga perspektiv i undervisning och forskning för liten uppmärksamhet och de slutsatser som dras av forskningsresultat blir alltför snäva.

Jämställdhet mellan könen är också en demokratifråga och en maktfråga. Det är pojkarna som dominerar i skolans klassrum och det är männen som har de högsta, mest inflytelserika och mest välavlönade posterna.

Kommunaliseringen av skolan liksom den ökade självständighet som givits universitet och högskolor innebär att regering och riksdag inte längre detaljstyr verksamheten. Det system med mål- och resultatstyrning som numera används för den offentliga sektorn förstärker detta förhållande. Denna form av styrning ger emellertid goda möjligheter för statsmakterna att följa upp vilka resultat som nåtts, exempelvis beträffande jämställdhet, och på grundval av resultaten vidta lämpliga åtgärder.

5 Det offentliga skolväsendet

Skolan är landets största arbetsplats. I grundskolan går cirka 890 000 elever och i gymnasieskolan drygt 300 000. I grundskolan arbetar ca 87 000 lärare, varav drygt 70 procent är kvinnor, och i gymnasieskolan cirka 29 000, varav 45 procent är kvinnor. Sammantaget är nästan två av tre lärare i skolan kvinnor. Könsfördelningen bland lärarna i skolan redovisas i bilaga 3, tabellerna 1 och 3. Längre var huvuddelen av rektorerna män, men andelen kvinnliga skolledare har stadigt ökat. Läsåret 1993/94 var nästan varannan skolledare kvinna.

Det offentliga skolväsendet skall verka för jämställdhet mellan könen. Det har också bedrivits jämställdhetsarbete i olika former inom skolan i flera decennier. Arbetet har, framför allt sedan 1980-talet, bedrivits främst inom ramen för skolans studie- och yrkesorientering. Insatserna har ofta varit inriktade på den situation där könsskillnaderna tydligast kommer till uttryck i skolsystemet, nämligen vid elevernas val av

utbildning och yrke. I detta sammanhang har flickornas könsbundna val setts som ett problem, medan pojkarnas lika könsbundna val knappast har ifrågasatts. Kampanjer och olika former av insatser har således i mycket hög utsträckning fokuserats på att ändra flickornas attityder och val. Några genomgripande och bestående förändringar har man dock knappast uppnått. Könsfördelningen bland de studerande i gymnasieskolans olika programområden visas i bilaga 3, tabell 1.

Skolan ur ett jämställdhetsperspektiv

Skolan är inte en isolerad värld. Den verkar i ett samhälle, som präglas av ett ojämnt maktförhållande mellan könen, där kvinnor generellt har mindre makt och inflytande än män. Samhällets värderingar och maktperspektiv återverkar på skolan. Samtidigt har skolan en unik möjlighet att under de viktiga barn- och ungdomsåren påverka sina elever och för dem öppna möjligheterna att vidga sina perspektiv och ta till vara och utveckla de egna förutsättningarna, oberoende av könstillhörighet.

Skillnaderna är stora mellan individer av samma kön. Barn och ungdomar präglas, förutom av sin könstillhörighet, också av sin sociala och kulturella bakgrund och av sina intellektuella och känslomässiga förutsättningar. De traditionella könsmonster som skolan, enligt läroplanerna skall motverka, kan se olika ut i olika sociala och etniska grupper. Genomgående är dock kvinnornas underordnade ställning. Därför blir också jämställdheten en komplex fråga, där det inte går att hitta enkla lösningar. Det är inte heller en fråga som går att hantera fristående från andra sammanhang.

Men det finns påvisbara skillnader mellan flickor och pojkar i skolan i sättet att vara, i språk, i prestationer, i vad man vill arbeta med och hur man arbetar, i val av ämnen och studieinriktning etc. De könsbundna valen är lättast att se. Gymnasieskolan är en delvis könssegregerad skola, där flickorna dominerar på barn- och fritids- samt omsorgsprogrammen och pojkarna på de tekniska och industriinriktade.

När det gäller prestationerna i skolan pekar forskningen på att det finns, visserligen små, men påvisbara skillnader. Flickorna tenderar att prestera bättre i ämnen som språk, hemkunskap etc., medan pojkarna är bättre i naturvetenskapliga ämnen, framför allt i fysik. Skillnaderna i prestationer finns i hela den industrialiserade världen och ökar mellan tioårsåldern och de sena tonåren.

Flickorna har, enligt aktuell statistik, genomgående högre betyg än pojkarna i alla grundskolans ämnen utom i idrott och teknik. Betygens spridning i grundskolan är större inom pojkgruppen än inom flickgruppen. Det finns också påvisbara skillnader i lärarnas sätt att bemöta och bedöma flickor och pojkar i skolan. Ofta utgår undervisningen från pojkarnas situation och läggs upp på deras villkor. Härigenom bidrar skolan till att bekräfta och konservera samhällets könsmonster.

En rad forskningsrapporter, som behandlar interaktionen i klassrummet, visar att pojkarna ofta är mer synliga i klassrummet och får mer uppmärksamhet. Lärarna ägnar mer tid åt pojkarna och flickorna avstår

från undervisning för att pojkarna skall bli hjälpta. Olika undersökningar tyder också på att pojkarna i skolan får hjälp med det de inte kan, medan flickorna får stöd och uppmuntran i det de redan kan.

Internationella studier visar att pojkarna dominerar i klassrummet även i gymnasieskolan, får mer uppmärksamhet, fler tillsägelser och fler frågor.

I läromedlen saknas ofta elevernas, särskilt flickornas värld och erfarenheter. Kvinnornas insatser i historien osynliggörs, vilket får konsekvenser för flickornas självkänsla. Läromedlen har inte heller införlivat aktuell genusforskning om flickors och pojkars olika förutsättningar och lärande. Deras spegling av världen blir inte mindre problematisk mot bakgrund av att forskningen visar att flickorna tenderar att lita mer till läroböckernas text än vad pojkarna gör.

Kommunal vuxenutbildning

Den kommunala vuxenutbildningens (Komvux) verksamhet är i sig betydelsefull för att främja jämställdhet. Det är emellertid ändå viktigt att även i vuxenutbildningen beakta de aspekter som tas upp i kommande kapitel om jämställdhet som en pedagogisk fråga, som måste få genomslag i undervisningens uppläggning, metoder, läromedel etc.

Läsåret 1992/93 var andelen kvinnor bland eleverna i komvux 62 procent. Påbyggnadsutbildningarna hade störst andel kvinnor, 70 procent. Andelen kvinnor har dock minskat något beroende på neddragningarna inom kvinnodominerade omsorgsutbildningar. Kvinnorna dominerar i de flesta ämnena i den grundläggande och den gymnasiala vuxenutbildningen.

Regeringen har i 1995 års budgetproposition (prop. 1994/95:100, bil. 9) aviserat att direktiv för en vuxenutbildningsutredning skall fastställas i början av år 1995. Utredningens översyn skall bl.a. ge underlag för att fastställa vuxenutbildningens framtida inriktning och omfattning. I dessa sammanhang avser regeringen att också aktualisera jämställdhetsaspekter.

I budgetpropositionen föreslås även att den kommunala vuxenutbildningen tillförs 1 500 nya platser för det s.k. basåret, en kompletterande utbildning som ger behörighet för naturvetenskapliga och tekniska studier på högskolan och sålunda kan öka antalet kvinnor inom dessa yrkesområden.

Riksdagen informeras

Regeringen har tagit del av de förslag som har utarbetats av arbetsgruppen Kvinnligt och manligt i skolan samt av de remissvar som har lämnats med anledning av gruppens slutbetänkande. Med den ansvarsfördelning som i dag finns inom det offentliga skolväsendet, faller huvuddelen av de förslag som arbetsgruppen har lämnat inom kommunernas och skolornas ansvarsområde. Några förslag föranleder dock åtgärder från regeringens sida. Däremot förutsätter de inte, utöver de tillägg till skollagen som

förordas, någon ny lagstiftning eller nya resurser. Regeringen bedömer dock jämställdhetsfrågorna som så betydelsefulla för skolans framtida utveckling, att vi ändå har valt att informera riksdagen om vår syn på arbetsgruppens förslag samt att presentera de åtgärder regeringen avser att vidta med anledning av dem. Med arbetsgruppens förslag avses i detta kapitel de förslag som arbetsgruppen Kvinnligt och manligt i skolan har presenterat i sin åtgärdsrapport Vi är alla olika (Ds 1994:98).

5.1 Ändringar i skollagen

Regeringens förslag: I skollagen åläggs skolans personal ett särskilt ansvar för att främja jämställdhet mellan könen.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 1 kap. 2 § första stycket skollagen (1985:1100) skall alla barn och ungdomar, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Bestämmelsen innebär att ingen huvudman får utforma sitt skolväsende så, att inte alla barn och ungdomar har lika tillgång till utbildningen. Således får t.ex. inte kön utgöra grund för eller rent faktiskt leda till särbehandling. Föredragande statsrådet påpekade i propositionen om ansvaret för skolan (prop. 1990/91:18, bet. 1990/91:UbU4, rskr. 1990/91:76), att det i detta inte enbart låg ett förbud mot uttryckliga begränsningar i enskildas rätt till utbildning, utan även ett krav på att utbildningen utformas så att inte deltagande i praktiken väsentligt försvåras för någon på grund av sådana faktorer.

Allas lika tillgång till utbildning innebär alltså, enligt uttalanden i propositionen, mer än att alla skall ha samma formella möjligheter att få utbildning. Det ankommer på huvudmännen att utforma sitt skolväsende och sin utbildning så att inte någon i realiteten förhindras att få del av utbildning på grund av sitt kön, sin bostadsort eller sina ekonomiska förhållanden.

Principen om lika tillgång till utbildning kompletteras i 1 kap. 2 § andra och tredje styckena med vissa grundläggande föreskrifter om mål och riktlinjer för skolan. I den nyss nämnda propositionen angavs att de flesta av målen och riktlinjerna för utbildningarnas innehåll och omfattning självfallet måste finnas i läroplanerna. Enligt föredragande statsrådet var det emellertid väsentligt att i skollagen slå fast de grundläggande syftena med utbildningen, färdriktningen för verksamheten.

Ett av skolans viktiga värdegrunder är aktningen för varje människas egenvärde. En uttrycklig bestämmelse om detta finns i 1 kap. 2 § tredje stycket, där det föreskrivs att var och en som verkar inom skolan skall främja bl.a. aktning för varje människas egenvärde.

En motsvarande föreskrift för det offentliga skolväsendet för vuxna finns i 1 kap. 9 § andra stycket. Som ett konkret exempel på vad detta mål innebär nämndes i propositionen om ansvaret för skolan strävan mot

jämställdhet mellan könen.

Av läroplanerna för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna, Lpo 94 och Lpf 94, framgår att skolan har ett ansvar för att aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter och för att motverka traditionella könsmonster. Regeringen anser att detta ansvar är så viktigt att det, tydligare än vad som är fallet i dag, bör framgå redan av skollagen. Därför förordar vi nu en sådan ändring av skollagen att det klart framgår att ett viktigt mål för skolan skall vara att främja jämställdhet mellan könen.

När det gäller utformningen och placeringen av en sådan bestämmelse kan det konstateras att också den särskilda föreskriften i 1 kap. 2 § tredje stycket sista meningen om mobbning är att betrakta som ett förtydligande av det övergripande målet att främja aktning för varje människas egenvärde (prop. 1992/93:220 s. 86). Mot den bakgrunden bör det i samma mening föreskrivas att den som verkar inom skolan särskilt skall främja jämställdhet mellan könen. Ett motsvarande tillägg bör göras i 1 kap. 9 § andra stycket när det gäller det offentliga skolväsendet för vuxna.

5.2 Jämställdhet som en pedagogisk fråga

Regeringens bedömning: Jämställdhet mellan könen bör lyftas fram som en pedagogisk fråga, som förutsätter grundläggande kunskaper om rådande könsmonster.

Rektorn bör som pedagogisk ledare i skolan ges ett särskilt ansvar för att undervisningen planeras och läggs upp på ett sådant sätt, att eleverna, oavsett kön, får likvärdiga möjligheter till utveckling och lärande.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Praktiskt taget samtliga remissinstanser instämmer, många med eftertryck, i arbetsgruppens uppfattning att jämställdhet i skolan bör ses som en pedagogisk fråga och ett tvärvetenskapligt kunskapsområde. Många remissinstanser betonar rektorns och lärarnas stora ansvar för att undervisningen läggs upp på ett sådant sätt att både flickors och pojkers villkor och förutsättningar beaktas. Flera remissinstanser beklagar att rapporten inte också tar upp förskoleområdet och några efterlyser en särskild behandling av invandrabarnens situation.

Skälen för regeringens bedömning: Trots att jämställdhetsmålet sedan länge funnits i skollag och läroplaner, visar inte minst arbetsgruppens rapport att mycket återstår innan målet är nått. Det är därför angeläget att, i samband med de stora förändringar som nu genomförs i skolan, lyfta fram jämställdhetsmålet och visa på vägar att nå dit.

Arbetsgruppen argumenterar övertygande och får stöd av en stark remissopinion för att jämställdhetsbegreppet bör få en delvis ny innebörd.

Regeringen delar arbetsgruppens uppfattning att jämställdhet i skolan huvudsakligen bör hanteras som en pedagogisk fråga. Detta innebär att det, som Högskolan i Kristianstad uttrycker det i sitt remissvar, handlar om "det konkreta arbetet i (klass-)rum, om processer som är demokratiska, jämställda och som bäddar för alla barns utveckling och lärande".

Ett sådant synsätt måste få konsekvenser för en rad områden: lärarutbildning och lärarfortbildning, forsknings- och utvecklingsarbete, uppföljning och utvärdering, men framför allt för det dagliga arbetet i skolan.

Regeringen kommer i det följande att redogöra för vår syn på jämställdhet och peka på några områden, där särskilda insatser krävs. Vi redovisar också för riksdagens information de åtgärder regeringen redan har vidtagit eller planerar att vidta.

Det största ansvaret för att nå jämställdhetsmålen vilar emellertid på skolans huvudmän och på dess lärare och ledare. De nu föreslagna åtgärderna bör således ses som ett medel att ytterligare understryka och förtydliga det uppdrag skolan redan har och som är uttryckt i de centrala styrdokumenterna.

Jämställdhetsbegreppet

Jämställdhet som begrepp är inte entydigt. En av arbetsgruppens uppgifter har varit att, mot bakgrund av en systematisk genomgång av den kunskap som finns om hur könstillhörigheten påverkar barns och ungdomars uppväxt och skolgång, ge jämställdhetsbegreppet i skolan ett innehåll, som kan vara en gemensam utgångspunkt för det fortsatta arbetet.

Regeringen delar arbetsgruppens uppfattning att jämställdhet i skolan bör innebära, att skolan skall ge flickor och pojkar likvärdiga villkor och förutsättningar att upptäcka, pröva och utveckla sin fulla potential. Detta förutsätter kunskaper om rådande könsmönster och om könstillhörighetens betydelse för lärandet. Det förutsätter också en insikt om att flickor och pojkar inte utgör några enhetliga grupper.

Med den innebörd som här ges jämställdhet mellan könen, kan de verksamma i skolan inte inta ett könsneutralt förhållningssätt. Om flickor och pojkar skall ges utrymme att utveckla sina individuella förutsättningar utan att begränsas av könstillhörighet, måste de i undervisningen bemötas utifrån en kunskap om likheter och olikheter mellan könen och om vad fördomar om vad som är kvinnligt och manligt betyder i olika sammanhang. Jämställdhetsfrågan kan därmed inte heller reduceras till en attitydfråga, utan blir också en kunskapsfråga.

Undervisningen i skolan måste alltid utgå från elevernas egna förutsättningar och erfarenheter, men den skall också kunna komplettera med det som flickor respektive pojkar specifikt behöver och kompensera för eventuella brister. Pojkarna skall inte tillåtas att breda ut sig och lägga beslag på utrymmet i skolan, varken fysiskt eller verbalt. Flickorna skall uppmuntras att bli mer aktiva, ta ställning och uttrycka egna åsikter.

Lärarna måste i sin undervisning utgå från frågor och perspektiv som intresserar både flickor och pojkar och anknyter till deras ofta olika erfarenheter. I de enskilda ämnena bör lärarna beakta och belysa både kvinnliga och manliga aspekter på ett ämnesområde. Remissvaren vittnar om att jämställdhetsfrågornas behandling i skolans ämnen ofta är helt beroende av den enskilde lärarens egen inställning, medvetenhet och kunskap. Detta understryker vikten av att höja lärarnas kompetens.

Man vet i dag inte tillräckligt mycket om läroprocesserna i skolan, vad eleven lär och hur. Men forskningen ger ändå belägg för att metoder, stoffurval, provutformning etc. påverkar flickors och pojkars inläring olika.

I detta sammanhang vill vi gärna ta upp en speciell fråga, nämligen undervisningen i sex och samlevnad. Rektor har ett särskilt ansvar för att ämnesövergripande områden som t.ex. sex och samlevnad integreras i undervisningen i olika ämnen. Just i sex- och samlevnadsundervisningen finns det unika och viktiga tillfällen att ta upp frågor som rör relationerna mellan könen; maktförhållanden, sexuella relationer, samspel mellan kvinnor och män etc.

Sär- och samundervisning

Det finns också anledning att beröra frågan om sär- och samundervisning. På flera håll i landet förekommer försöksverksamhet med enkönade grupper och klasser. Elevgruppens sammansättning och organisation kan antas ha betydelse för båda könen genom den inlärningsmiljö den formar. Det finns dock mycket lite kunskap och forskning om effekterna av könsindelade grupper och om sam- och särundervisning ur ett köns-perspektiv. Många remissinstanser tar upp och kommenterar frågor om sär- och samundervisning. Flera önskar att pröva enkönade grupper ibland, men franhåller också att det är viktigt att flickor och pojkar lär sig leva tillsammans.

Det finns en mycket klar utbildningspolitisk strävan att skolan skall vara en sammanhållen skola för alla. Mot den bakgrunden är det inte önskvärt att gå tillbaka till någon form av flick- och pojkskolor, eller flick- och pojkklasser. Däremot bör försöksverksamhet med olika former av enkönade grupper i speciella sammanhang fortsätta. Sådan verksamhet kan bidra till att öka kunskaperna om och erfarenheterna av hur undervisningen bör utformas för att motsvara både flickors och pojkars resp. kvinnors och mäns förutsättningar och intressen.

Elev- och föräldrainflytande

En rad remissinstanser, inte minst studerandeorganisationerna och Hem och skola, har betonat vikten av ett ökat elev- och föräldrainflytande i skolan och av att lyfta fram dessa perspektiv i jämställdhetsarbetet.

Regeringen delar remissinstansernas synpunkter och anser att det självklart är viktigt att eleverna deltar och engagerar sig i skolans jämställdhetsarbete.

I strävandena mot att öka elevinflytande i skolans arbete, är det angeläget att se till att flickor och pojkar får samma möjligheter att delta och påverka. Ett ökat elevinflytande får inte leda till att ett kön tillåts dominera på det andras bekostnad, eller att spelreglerna utformas på ett sätt som ensidigt gynnar det ena könet.

Vi vill också i likhet med några remissinstanser understryka vikten av att föräldrarna informeras om med vilka mål och på vilket sätt man tänker främja jämställdhet i skolan. Genom att ange klara mål för verksamheten, ger man föräldrarna möjligheter att delta i arbetet.

Skolans ansvar

De frågor vi nu har berört rör skolans arbete och lärarnas professionella ansvar. Staten styr genom klara mål i centrala styrdokument.

Styrdokumentet bör ses som en kedja, där staten i skollag, läroplaner, program mål och kursplaner anger de allmänna målen. Dessa mål skall sedan brytas ner till hanterbara och konkreta mål på skolnivå i skolplaner och arbetsplaner. Målen skall slutligen följas upp och utvärderas på varje nivå.

En naturlig följd av en skolas arbete med jämställdhetsfrågorna är att mål och inriktning för detta tas upp i skolplaner och arbetsplaner. Många remissinstanser poängterar också vikten av att jämställdhetsmål tas upp i lokala styrdokument. Många lämnar också exempel på att detta sker, medan andra pekar på brister härvidlag. Arbetsgruppens rapport och remissen har uppenbarligen för många inneburit ett direkt incitament att vidta åtgärder.

Genom konkreta målskrivningar på skolnivå ges förutsättningar för en utvärdering och analys av jämställdhetsarbetets resultat. Eventuella problem och bristande måluppfyllelse blir härigenom synliga och kan leda till åtgärder. Utvärderingen kan leda till att man i en skola eller i en kommun blir uppmärksam på behov av fortbildning, ett förändrat läromedelsutbud, ett större erfarenhetsutbyte, mer kunskap etc.

Regeringens åtgärder

I direktiven till Skolverkets fördjupade anslagsframställning för perioden 1993/94-1995/96 fick verket i uppdrag att följa och utvärdera jämställdheten i skolan.

Skolverket har på grundval av regeringens uppdrag utarbetat en strategi för jämställdhetsfrågorna och arbetar för närvarande i ett övergripande projekt. Uppgiften är bl.a. att följa utvecklingen av jämställdheten i skolan och särskilt bevaka att jämställdhetsaspekter tas upp i samband med utvärderings- och utvecklingsarbete inom Skolverket. Regeringen avser att följa detta arbete.

Regeringen har också givit tilläggsdirektiv till den parlamentariska kommitté som skall följa utvecklingen i gymnasieskolan att bl.a. följa hur flickors och pojkars lika rätt och möjligheter främjas.

Regeringen aviserade vidare i 1995 års budgetproposition (prop. 1994/95:100, bil. 9) sin avsikt att tillsätta en kommitté som skall följa och stimulera skolans inre arbete. Kommittén skall bl.a. verka för att intressanta exempel från skilda håll lyfts fram och på olika sätt sprids. Några områden framhölls som särskilt intressanta ur regeringens perspektiv, däribland klassers och skolors arbete med jämställdhetsfrågor.

5.3 Lärarnas kunskap och kompetens

Regeringens bedömning: Alla lärare bör få kunskaper om genus, om jämställdhetsfrågor och om hur undervisningen kan utformas så att den motsvarar båda könen förutsättningar och intressen. Kunskapen skall ge dem kompetens att hantera jämställdhet i skolan som en pedagogisk fråga. Fortbildning som ger kompetens på detta område bör prioriteras.

Arbetsgruppens förslag: Lärarnas kunskap och kompetens inom jämställdhetsområdet bör stärkas.

Remissinstanserna: Arbetsgruppens synpunkter får ett starkt stöd i remissopinionen.

Skälen för regeringens bedömning:

Krav på kunskap och kompetens

Regeringen delar arbetsgruppens uppfattning att alla lärare i skolan måste ha kunskap om jämställdhetsfrågor och om dessas betydelse för undervisningen.

Ansvar för skolans arbete, för undervisningens organisation och uppläggning, för valet av läromedel och pedagogiska metoder vilar på skolans lärare och ledning. För att kunna uppfylla skollagens och läroplanernas krav på att skolan skall verka för jämställdhet mellan könen, krävs kunskap och kompetens.

Jämställdhet i skolan handlar i hög grad om undervisningens innehåll, om att välja frågor och perspektiv så att de intresserar både flickor och pojkar, om att kommunicera på ett sådant sätt att man når både flickor och pojkar och om att se arbetssätt, stoffurval etc. också ur ett köns-perspektiv. Detta gör det än mer relevant och nödvändigt att såväl blivande som redan aktiva lärare har kunskaper om och insikter i genusfrågornas betydelse för en individs utveckling. Från en grundläggande bas av kunskaper, insikter och erfarenheter måste varje lärare sedan själv hitta ett positivt förhållningssätt till jämställdhetsfrågorna, för att på ett medvetet och aktivt sätt kunna arbeta i läroplanens anda.

Universitet och högskolor ansvarar för innehåll och kursplaner för såväl

lärarutbildningen som för viss fortbildning. Regeringen återkommer till frågorna om lärarutbildningen i avsnitt 6.

Regeringen delar arbetsgruppens uppfattning att fortbildningen av lärare har en nyckelroll när det gäller att främja jämställdhetsarbetet i skolan. Fortbildningen bör därför utvecklas så att den bättre svarar mot behov och efterfrågan på kunskap och kompetens när det gäller att ge flickor och pojkar likvärdiga möjligheter till utveckling och lärande.

En självklar effekt av här lämnade förslag om att stärka jämställdhetsarbetet i skolan är en prioritering av dessa frågor i fortbildningssammanhang. Det är således viktigt att Skolverket initierar och stödjer sådan fortbildning, som har relevans för jämställdhetsarbetet.

Det är dock framför allt kommunerna i sin egenskap av huvudmän för skolorna och därmed också arbetsgivare för lärarna, som har ansvaret för att i den strategiska skol- och kompetensutveckling som nu äger rum i och med skolans reformering, också satsa på jämställdhetsfrågorna.

Särskild uppmärksamhet åt naturvetenskap och teknik

Det finns särskild anledning att i detta sammanhang uppmärksamma undervisningen i naturvetenskapliga och tekniska ämnen. Forskningen visar att det brister i kvaliteten på undervisningen i de naturvetenskapliga ämnena, särskilt i grundskolans lägre årskurser. Mot bakgrund av bl.a. forskningsrön om flickors och pojkars olika utvecklings- och mognadstakt och dess relevans för mottaglighet för olika typer av kunskaper, finns det anledning att tro att dessa brister i särskilt stor utsträckning missgynnar flickor. Eftersom undervisningen i grundskolan lägger grunden för de senare studierna på gymnasienivå, får bristerna i grundskolan också stor betydelse för de könsbundna valen i gymnasieskolan och medför svårigheter att rekrytera flickor till tekniska och naturvetenskapliga utbildningar, även till högskolan.

Undersökningar och försöksverksamhet visar också att undervisningen i naturvetenskapliga ämnen på alla stadier måste förändras om man långsiktigt skall kunna öka flickornas intresse och motivation för dessa ämnen. En provvalsundersökning bland landets femtonåringar, som Statistiska centralbyrån (SCB) genomförde i november 1994, visar att ungefär 700, dvs. endast cirka 8 procent, av landets drygt 50 000 flickor planerar att välja det naturvetenskapliga programmens tekniska inriktning i årskurs 2. Inom det naturvetenskapliga området i gymnasieskolan blir fördelningen mellan flickor och pojkar enligt provvalet dock jämn. Se närmare i bilaga 3, tabell 1.

För att öka intresset för teknik och naturvetenskap bland flickor har olika åtgärder vidtagits; bl.a. har riksdagen sedan 1985 till kommunerna anvisat särskilda medel för att anordna sommarkurser för flickor i teknik. Det kan vara angeläget att, som ett komplement till skolundervisningen, vidta speciella åtgärder och ta till vara erfarenheterna från dessa. Samtidigt är det viktigt att betona att speciella projekt aldrig får ersätta åtgärder i den ordinarie undervisningen och under ordinarie skoltid.

Skolverket och Verket för högskoleservice (VHS) fick sommaren 1993

i uppdrag att, under en period av fem år, gemensamt ansvara för att initiera åtgärder inom skolans och den högre utbildningens område som syftar till att öka ungdomars intresse för teknik och naturvetenskap. Uppdraget ledde till startandet av det s.k. NOT-projektet, som arbetar med olika projekt och insatser i detta syfte. Vi återkommer till de tekniska och naturvetenskapliga högskoleutbildningarna i avsnitt 6.

Regeringen vill understryka att skolan i de stora satsningarna på ny teknik, bl.a. Internet, måste lägga sig vinn om att ge alla elever likvärdiga möjligheter att ta till sig den nya tekniken.

5.4 Den statliga rektorsutbildningen

Regeringens bedömning: Jämställdhetsfrågorna bör uppmärksammas i den statliga rektorsutbildningen.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tar upp rektorns viktiga roll i jämställdhetsarbetet i skolan och tillstyrker arbetsgruppens förslag.

Skälen för regeringens bedömning: Skolverket ansvarar för den statliga rektorsutbildningen. Utbildningen har utformats i enlighet med det uppdrag som regeringen år 1992 har givit Skolverket att anordna en grundläggande rektorsutbildning.

Rektorn har det pedagogiska ledarskapet i skolan. Rektorns roll som pedagogisk ledare och som chef för lärarna och övrig personal betonas inte minst i de nya läroplanerna för skolväsendet. Rektorn har det övergripande ansvaret för att en skolas verksamhet som helhet inriktas på att nå de riksgiltiga målen och ansvarar också för att en lokal arbetsplan upprättas och för att skolans resultat följs upp och utvärderas.

Självklart gör detta rektorn till en nyckelperson också när det gäller en skolas jämställdhetsarbete. En rektor måste således ha kunskap om rådande könsmonster och dessas betydelse i skolarbetet. I dag behandlas dessa frågor inte i den statliga rektorsutbildningen. Däremot tar utbildningen upp frågor om kvinnligt och manligt ledarskap, vilket också är relevant för jämställdhetsarbetet i skolan.

Regeringen avser att uppdra åt Skolverket att se till att den statliga rektorsutbildningen också skall behandla jämställdhetsfrågorna på ett sätt som kan öka rektorernas kompetens att ta ansvar för hanteringen av jämställdhet som en pedagogisk fråga i skolans vardag.

Regeringens bedömning: Forsknings- och utvecklingsarbete om jämställdhet i skolan bör stödjas och stimuleras. Kunskap och erfarenhet, forsknings- och utvecklingsresultat måste få en vidare spridning till lärare, skolledare och andra berörda.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Många remissinstanser tar upp bristen på kunskap och forskning kring vad som händer i klassrummet. Många betonar också behovet av en koppling mellan forskningen och det lokala utvecklingsarbetet.

Skälen för regeringens bedömning: Det bedrivs i dag en inte obetydlig genusforskning på skolområdet, främst vid universitetens pedagogiska institutioner. Härutöver bedrivs också genusforskning inom en rad olika forskningsdiscipliner.

Många remissinstanser tar upp vikten av att stödja och stimulera kontakten mellan teori- och kunskapsuppbyggnad och fältets fortbildnings- och utvecklingsarbete. Lunds universitet framhåller i sitt remissvar att högskolorna borde kunna fungera som regionala utvecklingscentra och stödja lärare, som önskar bedriva klassrumsforskning.

Arbetsgruppen konstaterar att det finns kunskap om kön och könsskillnader inom många olika områden. Däremot efterlyser arbetsgruppen en helhetssyn på jämställdhet i skolan som ett sammanhängande kunskapsområde. Det beror enligt arbetsgruppen bl.a. på att kontakterna mellan olika institutioner saknas eller är bristfällig. Arbetsgruppens debattantologi Visst är vi olika är ett försök att koppla ihop kunskap från olika discipliner och institutioner.

Regeringens åtgärder

Arbetsgruppen framhåller att det behövs mer forsknings- och utvecklingsarbete för att jämställdhetsarbetet i skolan skall kunna utvecklas och fördjupas. Arbetsgruppen exemplifierar t.ex. med behovet av forskning om flickors resp. pojkars läroprocesser och strategier för lärande och om den pedagogiska processen i klassrummet från ett könsperspektiv. En mycket liten andel av de senaste tio årens pedagogiska avhandlingar har tagit upp läroprocesserna till behandling. Regeringen delar arbetsgruppens uppfattning om behovet av forsknings- och utvecklingsarbete inom nyss nämnda områden. Vi kommer därför att uppdra åt Skolverket att i sitt forskningspolitiska program initiera och stödja forskningsinsatser, som har sin utgångspunkt i den pedagogiska processen i klassrummet, som ett stöd för skolans pedagogiska jämställdhetsarbete.

Spridningen av kunskap är viktig. Arbetsgruppens debattantologi har väckt betydande uppmärksamhet och tryckts i flera upplagor, vilket visar att det finns en stor efterfrågan på material om jämställdhet. Skolverket

arbetar inom ramen för sin jämställdhetsstrategi aktivt med kunskapspridning och håller för närvarande på att utveckla ett nätverk av personer och skolor, som är intresserade av att ta del av varandras arbete på jämställdhetsområdet. Nätverket har redan rönt stor intresse och kan bli en viktig länk när det gäller spridning av information och erfarenheter och därmed bidra till kompetensutvecklingen. Regeringen anser Skolverkets initiativ viktigt och förutsätter att projektet kommer att fortsätta och utvecklas.

Regeringen delar arbetsgruppens uppfattning, att det är nödvändigt att regelbundet samla ihop och publicera forskningsresultat på olika, för jämställdhetsarbetet relevanta områden och kommer att initiera sådana åtgärder.

5.6 Intagningen till gymnasieskolan

Fram till den 1 juli 1991 fanns det i gymnasieförordningen en bestämmelse om att underrepresenterat kön kunde tillgodoräkna sig extrapoäng vid urvalet till gymnasieskolan. Om andelen intagna elever av ett kön på en linje var mindre än 30 procent i hela landet kunde den sökande tillgodoräkna sig 0,2 extrapoäng vid urvalet. Under 1970- och 1980-talen genomfördes också ett stort antal kampanjer för att få flickor att välja tekniska utbildningar.

De otidiga valen ökade dock inte i någon nämnvärd omfattning trots dessa insatser. Många av de flickor som valde pojkdominerade linjer avbröt sina studier på grund av att de saknade stöd och inte kände sig välkomna. Många valde dessutom dessa linjer i tredje och fjärde hand och var på så sätt inte tillräckligt motiverade att fullfölja utbildningen. Pojkar kände sig i allmänhet mer välkomna på flickdominerade linjer. I samband med försöken med de treåriga yrkesförberedande utbildningarna (ÖGY) infördes en bestämmelse om att vissa utbildningar skulle kvoteras. Minst 20 procent av det underrepresenterade könet skulle återfinnas på linjen. Detta ledde mycket snart till dispenser från denna bestämmelse, eftersom målet var oralistiskt.

Försök med könsstyrd praktisk arbetslivsorientering (prao) har dock visat sig ha effekt, om den genomförs på rätt sätt. Ungdomarna har då fått information om yrken som respektive kön i vanliga fall inte skulle ha så stor kännedom om.

De nya gymnasieprogrammen är avsedda att i högre grad attrahera bägge könen. Trots detta väljer flickor och pojkar traditionellt också i dag. Som exempel kan nämnas industriprogrammet, där 208 av 3 508 elever f.n. är flickor. I provvalet i november 1994 var andelen flickor som sökte till industriprogrammet 16 procent, till fordonsprogrammet 5 procent och till energiprogrammet 0 procent. Pojkarna var i klar minoritet bland de sökande till omvårdnadsprogrammet och hantverksprogrammet.

I skollagens 1 kap. 2 § står att "Alla barn och ungdomar skall, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom." Denna paragraf infördes genom riksdagens beslut

med anledning av propositionen om ansvaret för skolan (prop. 1990/91:18, bet. 1990/91:UbU4, rskr. 1990/91:76). De nuvarande bestämmelserna lämnar därför inte utrymme för könskvotering av de sökande till gymnasieskolan.

Skollagen anger barns och ungdomars lika rätt till utbildning och om kommunernas skyldighet att erbjuda utbildning på nationella program. Kommunerna skall därvid anpassa platserna i de olika programmen med hänsyn till elevernas önskemål. Mot bakgrund av detta bör man nu bättre än tidigare kunna påverka ungdomars intresse för att göra icke könsbundna val. Detta är angeläget, bl.a. för att det är en förutsättning för en jämnare könsfördelning i högskolan. Regeringen har, i samband med arbetet med denna proposition, övervägt möjligheten att föreslå ett återinförande av extrapoäng för underrepresenterat kön vid intagningen till gymnasieskolan. Regeringen avstår dock från att lägga fram något förslag i denna riktning med de motiveringar som framgår av det ovan anförda.

5.7 Kommunernas vuxenutbildning

Regeringens bedömning: Kommunernas vuxenutbildning bör särskilt uppmärksammas som en i sig viktig jämställdhetsåtgärd.

Skälen för regeringens bedömning: Vuxenutbildning är av väsentlig betydelse för många lågutbildade kvinnor och därmed också för jämställdheten på arbetsmarknaden. Det är därför viktigt att denna verksamhet får utvecklas och utvidgas.

I ett samhälle där livslångt lärande är en förutsättning för att människor skall kunna utvecklas i sitt arbete eller för att över huvud taget kunna erhålla ett arbete, är vuxenutbildningen av den största betydelse för kvinnors och mäns möjligheter. Detta är speciellt viktigt för grupper i samhället med kort utbildning. Studier visar bl.a. att kvinnor tenderar att välja kortare utbildningar än män. Med utbildning växer självförtroendet och självtilliten och därmed ökar möjligheterna att få inflytande över den egna situationen, både på arbetet och på fritiden.

Vuxenutbildningen tar emot en allt större andel invandrare. Utöver verksamheten vid svenskundervisningen för invandrare, (sfi) är nära en fjärdedel av alla elever i komvux är invandrare. I grundläggande vuxenutbildning är drygt hälften av alla elever av utländsk härkomst, varav de flesta är kvinnor. Vuxenutbildning är av stor betydelse för många invandrarkvinnor. Förutom att ge möjlighet till utbildning och till ett framtida yrke har vuxenutbildningen en viktig roll när det gäller att ta upp och diskutera värderingar och normer som gäller i det svenska samhället. Vissa invandrare kommer från länder med en väsentligt annorlunda syn på kvinnans ställning i familjen och i samhället. Skolväsendet har därför ett särskilt ansvar för att informera om

6 Högre utbildning och forskning

6.1 Allmänna utgångspunkter

Universiteten och högskolorna är en studiemiljö för drygt 250 000 studenter och 15 000 doktorander. Av samtliga studerande är mer än hälften kvinnor. Universiteten och högskolorna är också arbetsplatser för omkring 45 000 anställda, varav cirka hälften är lärare och forskare. Två tredjedelar av lärarna och forskarna är män. Anslagen till de statliga universiteten och högskolorna uppgår budgetåret 1994/95 till cirka 17 miljarder kronor.

Den högre utbildningen och forskningen har stor betydelse för vårt lands kulturella och ekonomiska utveckling. Den debatt som förs vid universitet och högskolor påverkar det allmänna samhällsklimatet.

Denna sektor, som således spelar en betydande roll i samhällsutvecklingen, leds i dag nästan uteslutande av män. Landets professorer är till 93 procent män. Dekanerna och prodekanerna, som har stor makt över universitetens verksamhet, består till ca 90 procent av män. Prefekterna, som i sin egenskap av institutionschefer har stort inflytande vid exempelvis lönesättningen för lärarna och vid fördelningen av doktorandtjänster, består till 88 procent män. Rektorererna vid de statliga universiteten och högskolorna är till 78 procent män. Förvaltningscheferna (eller motsvarande) vid universitet och fackhögskolor är med något enstaka undantag män.

Detta skapar ett allvarligt demokratiskt problem. Kvinnorna saknas där sådana beslut i högskolan fattas som är av betydelse inte bara för forskningens och utbildningens omfattning och innehåll utan även för samhällsutvecklingen i stort.

Obalansen mellan könen i den akademiska världen visar sig inte bara i en traditionell hierarki utan märks även i uppdelningen i kvinno- och mansdominerade ämnesområden. Denna uppdelning riskerar att bli än mer markant i framtiden, eftersom mycket stora resurser går till tillämpad forskning inom teknik, naturvetenskap och medicin, dvs. områden som domineras av män.

Den sneda könsfördelning som präglar hela lärarkåren får således negativa konsekvenser såväl för högskolans verksamhet som för samhället i övrigt. Kvinnors erfarenheter, synsätt och problemformuleringar speglas inte i tillräcklig omfattning i utbildningen och forskningen, vilket påverkar verksamhetens kvalitet negativt. För att högsta möjliga kunskapsnivå skall uppnås måste bägge könen ha likvärdiga möjligheter att påverka såväl undervisningens som forskningens inriktning, innehåll och form samt den miljö där den bedrivs. Dessutom skulle en större andel kvinnliga lärare öka kvinnors synlighet i den akademiska världen och därmed ge yngre kvinnor förebilder.

Ett könsperspektiv kan läggas på i stort sett alla aspekter av undervisning. Den bör därför läggas upp så att den behandlar bägge könsens verkligheter i exempel och problemformuleringar och så att både kvinnor och män finner sig lika väl till rätta med t.ex. seminariekultur och handledning. Lärarna måste söka skapa ett klimat i studiegrupperna som gör att alla studerande, oavsett kön, stimuleras att yttra sig och delta.

Handledare av forskarstuderande har en mycket viktig funktion. De har ett stort ansvar inte minst för att utforma sin handledning så att kvinnor och män stöds i samma utsträckning. I dag är handledarna oftast män. Ett ökat antal kvinnliga lärare/handledare skulle, som ovan nämnts, innebära bl.a. att unga kvinnliga studerande får fler kvinnliga förebilder.

De åtgärder som hittills vidtagits för att främja jämställdheten mellan kvinnor och män inom universitet och högskolor har visat sig alltför långsamt verkande. Den rådande situationen är inte acceptabel. Det är angeläget att lärosätena intensifierar sitt jämställdhetsarbete. Som stöd för detta arbete tar regeringen nu initiativ till ett antal åtgärder, som huvudsakligen inriktas på att åstadkomma en jämnare könsfördelning inom olika lärarkategorier i högskolan. Åtgärderna syftar till att förbättra främst kvinnornas möjligheter. Kostnaderna uppgår sammantaget till 116,5 miljoner kronor för en 12-månadersperiod. Av den totala satsningen föreslår regeringen ett nytillskott om 25 miljoner kronor för en 12-månadersperiod (budgetåret 1995/96 37,5 miljoner kronor). Övrig finansiering skall ske genom att medel disponeras inom ramen för universitetens och högskolornas samt forskningsrådets anslag. Regeringen kommer att i regleringsbrev särskilt ange belopp och ändamål.

Åtgärder som medför kostnader sammanfattas i följande tabell.

Åtgärd	Uppskattat antal personer	Uppskattad kostn/pers (m kr)	Utbildningsdep. (m kr)	Forskningsråd (m kr)	Universitet och högskolor (m kr)	Total kostnad (m kr)
Doktorandtjänster	120	0,250	30,0 ¹⁾			30,0
Forsk.ass.tjänster	90	0,333	10,0 ²⁾	10,0 ⁴⁾	10,0 ⁵⁾	30,0
Professurer (engångssatsen)	30	1,150	14,4 ²⁾	10,0 ⁴⁾	10,0 ⁵⁾	34,4
Forskningsråden (medv. i foass- och prof-rekrytering)			0,6 ²⁾			0,6
Postdok-stipendier	40	0,350	14,0 ³⁾			14,0
Gästprofessurer (utländska)	10	0,750	7,5 ³⁾			7,5
	290		76,5	20,0	20,0	116,5

(Angivna belopp avser en 12-månadersperiod)

- ¹ Anslaget Övriga utgifter inom forskning och forskarutbildning, anslagsposten 2 Vissa särskilda åtgärder (7 miljoner kronor återstår för fördelning).
- ² Anslaget Övriga utgifter inom forskning och forskarutbildning, Vissa jämställdhetsåtgärder (ny anslagspost).
- ³ Anslaget Utvecklingsverksamhet och internationell samverkan.
- ⁴ Inom ramen för forskningsrådets anslag.
- ⁵ Inom ramen för anslagen till forskning och forskarutbildning fakultetsanslagen.

6.2 Grundläggande högskoleutbildning

Regeringens bedömning: Universitet och högskolor bör intensifiera arbetet med jämställdhetsfrågor. Ett mål bör vara att uppnå en jämn fördelning av kvinnliga och manliga studenter på alla utbildningsområden inom den grundläggande högskoleutbildningen.

Särskilt bör jämställdhetsarbetet intensifieras vad gäller lärarutbildningarna. Kunskap om jämställdhetsfrågor, könstillhörighetens betydelse i undervisningen och den sociala miljön i klassrummet måste finnas hos alla lärare. Ett ansvar bör läggas på den myndighet regeringen bestämmer att understödja och stimulera utbyte av erfarenheter om insatser på jämställdhetsområdet mellan de ansvariga för lärarutbildningarna vid universitet och högskolor.

Även inom tekniska utbildningar bör jämställdhetsarbetet särskilt intensifieras.

Skälen för regeringens bedömning: Under senare år har det skett en betydande expansion av den grundläggande högskoleutbildningen. Antalet

studenter, omräknat till heltidsstudenter, har ökat med cirka 30 procent sedan 1990-talets början. Läsåret 1993/94 fanns drygt 255 000 registrerade studenter på hel- och deltid. Antalet högskolenybörjare uppgick till närmare 62 000. Härav utgjorde kvinnorna cirka 57 procent. Allt fler kvinnor genomgår längre utbildningar. Kvinnorna utgör i dag 65 procent av dem som examineras från utbildningar på 120-140 poängsnivån. Inom utbildningar som omfattar mer än 140 poäng har andelen examinerade kvinnor ökat från 35 till 42 procent under åren 1984-1994.

Enligt högskolelag och högskoleförordning har universitet och högskolor det fulla ansvaret för innehållet i och organisationen av den högre utbildningen. I lagens och förordningens inledande bestämmelser anges det att jämställdhet mellan kvinnor och män alltid skall iakttas i högskolornas verksamhet. Vidare finns i högskoleförordningen bestämmelser om tillträde till högskolan angivet, att vid i övrigt likvärdiga meriter, urval får ske med hänsyn till kön i syfte att förbättra rekryteringen av studenter från kraftigt underrepresenterat kön.

Det råder fortfarande en mycket ojämn könsfördelning bland studenterna inom många områden. Särskilt ojämn är den inom teknik, vård och lärarutbildning. Könsfördelningen bland de examinerade inom olika områden framgår av bilaga 3, tabell 2. Alla strävanden mot jämställdhet kräver en lokal förankring för att få genomslag i organisationen. Denna process pågår vid landets universitet och högskolor men måste intensifieras.

Teknik och naturvetenskap

Under de senaste decennierna har andelen kvinnor i de tekniska utbildningarna ökat på alla nivåer. Dessvärre är denna trend nu bruten. Under de senaste åren har allt färre flickor sökt sig till tekniska utbildningar. Detta är allvarligt även för rekryteringen till högskolan. Ytterligare insatser krävs därför. Bl.a. är det viktigt att utbildningarna läggs upp så att fler kvinnor attraheras.

På regeringens uppdrag bedrivs sedan år 1993 det sk. NOT-projektet, som syftar till att främja ungdomars intresse för naturvetenskap och teknik (se avsnitt 5). Projektet väntas ha stor betydelse i arbetet med att öka kvinnors/flickors intresse för tekniska och naturvetenskapliga utbildningar.

Den behörighetsgivande förutbildning (basåret) är ett alternativ för behörighet till högre studier inom i huvudsak naturvetenskap och teknik. Ett syfte med basåret är att framför allt kvinnor skall stimuleras att söka till naturvetenskapliga och tekniska utbildningar.

Vidare har Rådet för grundläggande högskoleutbildning givit stöd till projekt för ökad jämställdhet inom naturvetenskaplig grundutbildning samt ingenjörs- och civilingenjörsutbildning. Projekten syftar till att ändra innehåll och arbetssätt i tekniska och naturvetenskapliga utbildningar för att permanent öka rekryteringen av kvinnliga studenter till utbildningen.

Stockholms universitet har bedrivit ett projekt om kvinnor i matematiken (KIM), vars mål är att få en jämnare könsfördelning på alla nivåer

inom ämnet och att stimulera fler kvinnor att gå vidare i studierna.

Regeringen har i 1995 års budgetproposition (prop. 1994/95:100, bil.9) och i propositionen Särskilda utbildningsåtgärder inom högskolan (prop. 1994/95:139) föreslagit åtgärder för att stimulera intresset för naturvetenskap och teknik. Personer med arbetslivserfarenhet och med annan eller ingen akademisk utbildning skall under 1995 och 1996 erbjudas 9 000 platser för att kunna studera. De studerande skall erbjudas ett förmånligt studiestöd. Detta innebär möjlighet för bl.a. kvinnor, som tidigare inte valt studier inom teknik eller naturvetenskap, att nu välja en sådan inriktning.

Läraryt utbildning

Läraryt utbildning finns vid flertalet universitet och högskolor. Läraryt utbildningarna för det offentliga skolväsendet svarar för närmare en femtedel av universitetens och högskolornas alla examinerade studenter. Under resten av 1990-talet kommer i genomsnitt drygt 6 300 nya lärare per år att examineras för grundskolans och gymnasieskolans behov. Det är viktigt att blivande lärare får kunskap om jämställdhetsfrågor och tillägnar sig förmåga att tillämpa dessa kunskaper i sin undervisning. Regeringen har därför i målbeskrivningarna i högskoleförordningens examensordning för lärarexamina angivit att studenten, för att erhålla lärarexamen, skall ha förmåga att belysa även jämställdhetsfrågor.

I grundskolan och gymnasieskolan finns för närvarande över 110 000 lärare. Flertalet har gått igenom en läraryt utbildning där jämställdhetsfrågorna inte särskilt har betonats. Redan yrkesverksamma lärare bör därför beredas möjlighet att få motsvarande kunskaper. Fortbildningen är således en strategiskt viktig fråga när det gäller att utveckla jämställdhetsarbetet i skolan. Universitetens och högskolornas utformning av denna spelar en avgörande roll. I avsnitt 5 om skolväsendet har tankegångar utvecklats om betydelsen av att läraren besitter kunskap om och kompetens att bemöta flickor och pojkar utifrån deras delvis olika förutsättningar och erfarenheter. Den enskilda lärarens arbete i skolan för att främja jämställdhet mellan flickor och pojkar inverkar på kommande generationers attityder och val.

Rekryteringen till läraryt utbildningarna uppvisar en fortsatt snedfördelning mellan könen. Totalt har den kvinnliga dominansen bland de studerande inom läraryt utbildningarna förstärkts något. Bilden ser dock olika ut beroende på vilken studieinriktning det gäller. Könsfördelningen inom olika studieinriktningar framgår av bilaga 3, tabell 1.

I rapporten Vi är alla olika (Ds 1994:98) har framhållits att regeringen bör vara ännu tydligare vad gäller målen för läraryt utbildningarna samt övervaka att dessa uppfylls bättre. I remissyttrandena över rapporten framhåller flertalet högskolor vikten av att jämställdhetsfrågorna behandlas i läraryt utbildningarna. Läraryt högskolan i Stockholm anför bl.a. att "som stöd för högskolornas interna prioriteringar av jämställdhet är det viktigt att regeringen och det nya högskoleverket klart och tydligt markerar jämställdhet som ett angeläget kunskapsområde och en

pedagogisk fråga för lärarutbildningarna". Göteborgs universitet anser att kunskaper om könsskillnader är viktiga men att detta kunskapsområde hittills har varit otillräckligt behandlat i lärarutbildningarna. Remissvaren ger en rad exempel på hur jämställdhetsfrågor på olika sätt tas upp i utbildningarna. Flera högskolor noterar också att frågorna i och med de nya läroplanerna för det offentliga skolväsendet har fått ökad aktualitet.

Regeringen anser att det är angeläget, särskilt vad gäller utbildningen av lärare, att utbyte av erfarenheter sker mellan ansvariga för jämställdhetsfrågor inom universitet och högskolor. Som förebild kan nämnas Nordiska ministerrådets jämställdhetsprojekt - Nordlilia - ett nätverks-samarbete mellan lärarutbildningar i Norden. Detta har lett till ett ökat intresse för jämställdhetsfrågor. För att även på det nationella planet initiera och stimulera en utveckling, där arbetet med jämställdhetsfrågor inom lärarutbildningarna lyfts fram och når ut till alla universitet och högskolor, kommer regeringen senare föreslå att ett sådant ansvar läggs på det nya högskoleverket (se även avsnitt 8).

Kanslersämbetet genomför för närvarande en utvärdering av grundskol- lärarutbildningarna. Regeringen har anmodat ämbetet att särskilt beakta hur jämställdhetsmålen har tillgodosetts. Utvärderingen är ett första led i den översyn av vissa förhållanden inom skolan som berör bl.a. lärarnas kompetens och som aviserades i budgetpropositionen 1995.

Rapport om kartläggning av jämställdhetsåtgärder inom universitet och högskolor

På uppdrag av Utbildningsdepartementet har en kartläggning och utvärdering av jämställdhetsprojekt inom universitet och högskolor genomförts (Ds 1994:130). I rapporten visas att totalt ca 950 jämställdhetsprojekt har bedrivits under tiden 1985-1994. Projekten är av mycket olika karaktär och gäller exempelvis stöd till studerande, som väljer att studera ämnen som domineras av det andra könet, förändringar i utbildningens organisation och uppläggning, seminarier, nätverk etc. En sammanfattning av rapporten finns som bilaga 2 till denna proposition.

6.3 Forskning

Forskning vid universitet och högskolor representerar ett omfattande verksamhetsområde av mycket skiftande karaktär. De olika fakulteterna skiljer sig åt när det gäller t.ex. metodik, teoribildningar, vetenskapliga traditioner samt förhållandet mellan grundforskning och tillämpad forskning. Det finns också skillnader i forskningsfinansiering och förbindelser med yrkes- och näringsliv utanför högskolans ramar. Sådana skillnader återspeglas även när det gäller jämställdheten mellan kvinnor och män inom forskarsamhället.

En aspekt på jämställdhetsfrågan låter sig beskrivas i rent numerära termer och gäller könsfördelningen bland forskarstuderande, lärare och forskare. Denna aspekt behandlas huvudsakligen i avsnitt 6.5.

Inom det vetenskapliga området har jämställdhetsfrågan även en annan sida, som handlar om samhällets behov av forskning inom områden där kvinnoaspekterna försumrats och där mannens behov, fysiologi och synsätt mer eller mindre oreflekterat gjorts till norm. Det kan gälla så vitt skilda områden som invärtesmedicin och historia. Kvinno-, jämställdhets- och genusforskning bör därför tillmätas sitt berättigade utrymme.

Dessa begrepp används ofta tillsammans men de betecknar något olika ansatser eller inriktningar och har bildats vid olika tidpunkter. Kvinnoforskning är närmast forskning i ett kvinnoperspektiv men används ibland om all forskning om kvinnor. Jämställdhetsforskning innefattar inte endast kvinnor utan syftar till ett bredare anslag utifrån en jämställdhetsaspekt. Genusforskning har en motsvarighet i det engelska ordet "gender research" och arbetar utifrån ett könsteoretiskt perspektiv. Genus betecknar här kön och könsroller inte som biologiska utan som kulturella, sociala eller historiska grundbegrepp.

Utgångspunkten för den forskning som bedrivs av kvinnor är dock i allmänhet inte forskning i ett kvinno- eller könsteoretiskt perspektiv. Icke desto mindre kan deras forskning i en av övervägande manliga värderingar präglad, förment allmängiltig, forskningstradition framstå som litet vid sidan av vad som anses som vetenskapligt centralt. Kvinnor kan t.ex. intressera sig för andra forskningsområden, föra in andra problemställningar eller utgå från andra, kanske tvärvetenskapliga, metoder och synsätt.

Genom att kvinnornas närvaro inom olika forskningsområden ökas, får deras synsätt och preferenser bättre möjligheter att påverka inriktningen och utformningen av verksamheten.

Regeringens bedömning: I instruktionerna för Forskningsrådsnämnden (FRN) och forskningsråden inom Utbildningsdepartementets ansvarsområde bör införas att dessa inom sina respektive verksamhetsområden särskilt skall främja jämställdhet mellan kvinnor och män.

Regeringen avser att uppdra åt FRN att definiera och föreslå inom vilka ämnen det kan finnas anledning att inrätta professurer eller forskartjänster med inriktning mot genusforskning.

I budgetpropositionen för budgetåret 1995/96 har under åttonde huvudtiteln, anslaget Utvecklingsarbete och internationell samverkan, föreslagits medel för internationell samverkan. Av dessa medel har regeringen beräknat 14 miljoner kronor för en 12-månadersperiod (för budgetåret 1995/96 21 miljoner kronor) till postdoktorala stipendier för svenska kvinnliga forskares vistelser vid utländska forskningsinstitutioner. Vidare har regeringen beräknat 7,5 miljoner kronor för en 12-månadersperiod (för budgetåret 1995/96 11,25 miljoner kronor) till forskningsråden för gästprofessurer för kvinnliga forskare inom framför allt naturvetenskapliga och tekniska områden.

Som planeringsförutsättning för båda de ovan nämnda insatserna gäller att motsvarande belopp även bör avsättas årligen under budgetåren 1997-1999.

Skälen för regeringens bedömning:

Ändring av forskningsrådets instruktioner

Forskningsråden har ett särskilt ansvar för den vetenskapliga utvecklingen inom sina respektive ansvarsområden. Detta inbegriper ett ansvar för kvaliteten inom forskningen i alla avseenden. Som bedömningsgrunder i rådets arbete ingår helt naturligt den vetenskapliga och den etiska kvaliteten hos olika projekt.

Kvinnors och mäns olika erfarenheter, synsätt och arbetsmetoder gör att forskningsproblem formuleras olika, bearbetas olika och tolkas olika. En större bredd i angreppssättet minskar risken för fördomsbaserade felslut och är därför en viktig kvalitetsfaktor i forskningsarbetet.

Jämställdhet måste ses som ett kriterium på kvalitet när det gäller vetenskaplig verksamhet och måste därmed beaktas i rådets arbete. Detta gäller såväl vid bedömning och utformning av projekt som vid olika tillsättningsärenden.

För att betona forskningsrådets och FRN:s ansvar för jämställdheten inom sina verksamhetsområden kommer regeringen att på denna punkt komplettera deras instruktioner.

Utredning om insatser för kvinno- och jämställdhetsforskning

Forskning med en könsteoretisk inriktning kan betraktas utifrån såväl ett inomvetenskapligt perspektiv som en mer allmän jämställdhetsaspekt. Regeringen har nyligen tillkallat en utredare, som bl.a. skall föreslå åtgärder som främjar kvinno- och jämställdhetsforskningen (dir. 1995:8). Utredaren skall särskilt undersöka hur uppgifterna att utreda, skapa opinion och dela ut bidrag för att främja kvinno- och jämställdhetsforskning bäst kan utformas samt även ge förslag angående stöd till underrepresenterat kön. En förutsättningslös prövning skall företas som visar om syftet kan uppnås genom att redan befintliga myndigheter ges uppdrag eller om det på nationell nivå bör inrättas ett särskilt forskningsstödjande organ. I uppdraget ingår också en beskrivning av hur förslagen kompletterar eller utvecklar befintliga resurser och institutioner. Utredaren skall se på olika organisationsformer i ett internationellt, särskilt nordiskt, perspektiv samt undersöka möjliga former för internationellt samarbete i dessa frågor. Förslag som kan förledas av arbetet kommer att beredas till 1997 års budgetproposition.

FRN:s särskilda uppdrag

Statsmakterna har tidigare givit FRN i uppdrag att informera om och stödja kvinno- och jämställdhetsforskning i vid bemärkelse. FRN har sedan år 1991 tilldelats särskilda projektmedel för detta ändamål. Nämnden gör här en betydelsefull insats och har upparbetat god insikt och kompetens när det gäller sådan forskning. FRN:s verksamhet frikallar givetvis inte andra forskningsfinansiärer från att göra insatser inom området. Forskningsprojekt med kvinno-, jämställdhets- eller genusinriktning måste av skilda forskningsfinansiärer, däribland forskningsråden, prövas och tillerkännas medel i samma mån, men också med samma kvalitetskontroll, som all annan forskning.

Kartläggningen och utvärderingen av jämställdhetsprojekt inom universitet och högskolor (Ds 1994:130) visar på den vetenskapliga kvalitetshöjning som genusforskning kan tillföra. Genom att inrätta parallellprofessorer i ämnen där forskning med ett genusperspektiv på ett fruktbart sätt kan komplettera traditionella forskningsinriktningar kan nya forskningshorisonter öppnas. Regeringen avser att ge FRN i uppdrag att i samråd med forskningsråden granska hela forskningsfältet och lämna förslag på ämnen inom vilka det kan finnas anledning att inrätta professorer eller forskartjänster med inriktning mot genusforskning.

Fora/centra för kvinnliga forskare

Fora/centra för kvinnliga forskare - benämningarna skiftar något - finns vid samtliga universitet i landet och vid några av högskolorna. Det finns

f.n. åtta fora/centra, som tilldelas medel under åttonde huvudtiteln, anslaget Vissa särskilda utgifter inom universitet och högskolor.

Fora/centra fungerar framför allt som nätverk för kvinnliga forskare och har verksamt bidragit till att rekrytera kvinnliga forskare och forskarstuderande och att förbättra villkoren för dessa. Fora har också betytt mycket för utvecklingen av forskning ur ett könsperspektiv. Forskning med ett kvinno-, jämställdhets- eller genusperspektiv har tillfört flera vetenskapsområden en genomgripande förnyelse. Det är viktigt att sådan forskning får möjlighet att utvecklas och förgrena sig i olika riktningar.

Ansvar för fora/centra för kvinnliga forskare vilar på universiteten och högskolorna liksom all annan institutionell verksamhet.

Utbyte med utlandet

Forskarkarriären

I forskarkarriären finns många trösklar som varje forskare måste komma över för att kunna ta sig vidare. Först gäller det att bli antagen till forskarutbildning, få en rimlig finansiering och sedan genomföra avhandlingsarbete och disputation. Nästa viktiga skede är det som kommer alldeles efter avlagd doktorsexamen. För den som tänker sig en framtida forskarkarriär gäller det att få möjlighet att meritera sig vidare och få nya erfarenheter. Inom många ämnesområden är den s.k. post-doc-tiden närmast avgörande för den framtida karriären. Den nydisputerade bör helst under någon tid vistas i en framgångsrik och kreativ forskningsmiljö utomlands för att få nya impulser och vidga sitt kompetensområde.

På detta stadium faller många kvinnliga doktorer bort. Här finns en av de "flaskhalsar" som tydligast låter sig observeras. Orsakerna till detta är naturligtvis flera. Det synes dock som om kvinnor under denna del av sitt liv har större svårigheter än män att kunna vistas ett eller två år vid ett utländskt universitet. Därmed får de också betydande svårigheter att senare konkurrera med män om forskarassistent- och forskartjänsterna.

För att ge bättre finansiella möjligheter för de kvinnliga doktorer som önskar en internationell meritering, avser regeringen att disponera medel under det i 1995 års budgetproposition (prop. 1994/95:100, bil. 9) föreslagna anslaget Utvecklingsarbete och internationell samverkan. 14 miljoner kronor för en 12-månadersperiod (för budgetåret 1995/96 21 miljoner kronor) bör fördelas till forskningsråden för post-doktorala stipendier för kvinnor. Som planeringsförutsättning bör gälla att motsvarande belopp avsätts årligen även under budgetåren 1997-1999.

En åtgärd för att underlätta för kvinnor att kunna fortsätta på forskarbana är att den post-doktorala meriteringen utformas mer flexibelt än vad som hittills varit fallet. Detta är något som universitet, högskolor och forskningsråd bör överväga.

Gästprofessurer ger unika möjligheter att inlemma framstående internationella forskare i en svensk forskningsmiljö. Detta innebär en väsentlig vetenskaplig stimulans och bidrar till att ge unga forskare och studenter nya perspektiv och förebilder. Forskningsråden har gästprofessurer, som tillåter innehavarna att under ett år vistas vid ett eller flera svenska lärosäten. Vid Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet finns bl.a. en gästprofessur för framstående kvinnliga forskare, Kerstin Hesselgrens professur, som lockat många prominenta innehavare från olika discipliner.

Regeringen finner det angeläget att gästprofessurer för framstående kvinnliga forskare inrättas även vid andra forskningsråd, framför allt inom områden som har få svenska kvinnliga forskare. Särskilt inom vissa naturvetenskapliga och tekniska områden råder stor brist på kvinnor på högre nivåer i forskarkarriären. Gästprofessurerna kan här innebära inspiration för kvinnor att söka sig till området i fråga och gå vidare. De innebär även att hög internationell kompetens tillförs Sverige. Genom gästprofessurerna har man även möjlighet att inom olika discipliner sprida internationella impulser när det gäller forskning ur ett kvinnoperspektiv och/eller med genusinriktning. Det är också viktigt att stärka sådana forskningsinriktningar som många kvinnor visat att de finner väsentliga, till exempel med en större samhällsrelevans eller ett tvärvetenskapligt anslag.

Regeringen avser därför att under åttonde huvudtiteln från anslaget Utvecklingsarbete och internationell samverkan för en 12-månadersperiod fördela 7,5 miljoner kronor (för budgetåret 1995/96 11,25 miljoner kronor) till forskningsråden för gästprofessurer för kvinnliga forskare inom framför allt naturvetenskapliga och tekniska områden. Gästprofessurerna bör knytas till råden på samma sätt som redan befintliga gästprofessurer. Som planeringsförutsättning bör gälla att motsvarande belopp avsätts årligen under budgetåren 1997-1999.

6.4 Forskarutbildning

En betydligt större andel män än kvinnor fortsätter från den grundläggande högskoleutbildningen till forskarutbildning och avlägger doktorexamen. En jämförelse mellan examinationen från grundutbildningen respektive från forskarutbildningen visar att män fortsätter till doktorexamen i nästan dubbelt så stor utsträckning som kvinnor. Inom samtliga ämnesområden har männen en starkare tendens att gå vidare men skillnaderna mellan könen varierar mellan områdena (se bilaga 3, tabell 4).

Regeringens bedömning: I budgetpropositionen (prop. 1994/95:100, bil. 9) föreslogs 37 miljoner kronor för budgetåret 1995/96 för studiefinansiering inom forskarutbildningen som en av de sysselsättningspolitiska åtgärderna. För att åstadkomma en jämnare könsfördelning bland innehavarna av doktorandtjänster bör 30 miljoner kronor av beloppet disponeras för att antalet doktorandtjänster som innehas av kvinnor skall kunna öka. Som planeringsförutsättning bör gälla att motsvarande belopp avsätts årligen under budgetåren 1997-1999.

Den myndighet regeringen bestämmer skall fördela dessa medel till universitet och högskolor.

Skälen för regeringens bedömning: En ökning av antalet kvinnliga doktorsexaminerade skulle av flera skäl ha stor långsiktig betydelse. Sverige behöver fler forskarutbildade på arbetsmarknaden generellt. Inte minst viktigt är det att bästa möjliga rekryteringsbas skapas för det stora antal lärare som på grund av pensionsavgångar skall anställas inom universitet och högskolor några år in på 2000-talet. Med ett större antal kvinnor inom forskningen och undervisningen ökar verksamhetens bredd och kvalitet. Det är således angeläget att universitet och högskolor fortsätter sina ansträngningar att rekrytera och behålla fler kvinnliga doktorander.

En god studiefinansiering är en av de viktigaste förutsättningarna för att forskarutbildning skall kunna bedrivas koncentrerat och effektivt. Goda ekonomiska villkor stimulerar även rekryteringen till forskarutbildning.

Manliga forskarstuderande har i högre grad än kvinnliga den mest förmånliga formen av studiefinansiering, nämligen doktorandtjänst. En särskild satsning för att öka andelen kvinnor bland innehavarna av doktorandtjänster är, mot bakgrund av vad som ovan sagts, väl motiverad. Ökad jämställdhet inom forskarutbildningen bör samtidigt kunna bidra till att stimulera och ge draghjälp åt jämställdhetssträvandena inom den grundläggande högskoleutbildningen.

Regeringen har i 1995 års budgetproposition (prop. 1994/95:100, bil. 9) föreslagit att medel skall anvisas för vissa särskilda åtgärder med anledning av arbetsmarknadsläget. Bland dessa åtgärder ingår en ökning av resurserna för studiestöd till forskarstuderande. Regeringen begärde i budgetpropositionen riksdagens bemyndigande att fördela medel för ändamålet under anslaget Övriga utgifter inom forskning och forskarutbildning.

Regeringen anförde i budgetpropositionen att dessa resurser främst skulle gå till fakulteter som endast haft en svag ökning av antalet forskarstuderande det senaste decenniet. Efter närmare överväganden anser regeringen att en jämställdhetsaspekt bör anläggas vid fördelningen av dessa resurser. Av de aktuella medlen bör 30 miljoner kronor avsättas för att öka antalet doktorandtjänster som innehas av kvinnor. Som plane-

ringsförutsättning bör gälla att motsvarande belopp skall avsättas årligen för samma ändamål under budgetåren 1997-1999. Syftet med åtgärden är att öka antalet kvinnor som avlägger doktorsexamen. Doktorandtjänsterna bör i första hand fördelas till de forskningsområden där processen från grundutbildningsexamen till doktorsexamen resulterar i en markant underrepresentation av kvinnor.

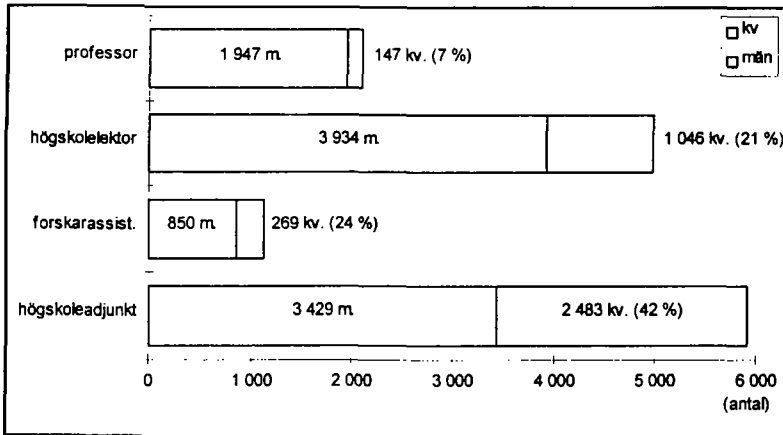
Regeringen kommer inom kort i en proposition om ett nytt högskoleverk att föreslå att verket skall ha ett övergripande ansvar för uppföljning och utvärdering av jämställdhetsarbetet inom universitet och högskolor. Under förutsättning av riksdagens beslut om inrättande av det nya verket och att fördelning av vissa medel till universitet och högskolor skall ingå i dess uppgift avser regeringen ge verket i uppdrag att, efter fördjupad analys, fördela de nu aktuella medlen. Medlen för ändamålet reserveras under anslaget Övriga utgifter inom forskning och forskarutbildning, anslagsposten 2, till dess att beslut om den nya myndigheten har fattats. Därefter bör de överföras till den nya myndigheten för fördelning i enlighet med riktlinjer från regeringen.

I 1 kap. 2 § högskolelagen anges att den statliga högskoleutbildningen skall vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund och på beprövad erfarenhet. En grundläggande förutsättning är att undervisningen bedrivs av personer med erforderlig kompetens. Inom många utbildningar ligger en stor andel av undervisningen på odisputerade högskoleadjunkter. Bland dessa är andelen kvinnor hög. Det är därför också en jämställdhetsfråga att högskoleadjunkterna får möjlighet att fullfölja sina doktorandstudier. Det ingår i universitetens och högskolornas ansvar som arbetsgivare att adjunkterna ges tillfälle att utveckla sin vetenskapliga kompetens.

6.5 Lärare och forskare vid universitet och högskolor

Antalet lärare vid svenska universitet och högskolor uppgår till drygt 14 000. Bland dessa är männen i klar majoritet, nämligen drygt 70 procent. Endast 7 procent av professorerna, 21 procent av lektorerna och 24 procent av forskarasistenterna är kvinnor. För anställning som adjunkt, som inte kräver doktorsexamen, är bilden något annorlunda - 42 procent av dessa anställningar innehas av kvinnor.

Ett välkänt mönster, med allt färre kvinnor ju högre upp i hierarkin man kommer, framträder tydligt inom alla fakulteter. Särskilt markant är den låga andelen kvinnliga professorer inom de medicinska fakulteterna i förhållande till den sedan länge förhållandevis stora kvinnliga rekryteringsbasen där. Förhållandena inom olika fakultetsområden illustreras i nedanstående diagram samt redovisas närmare i bilaga 3, tabell 6.

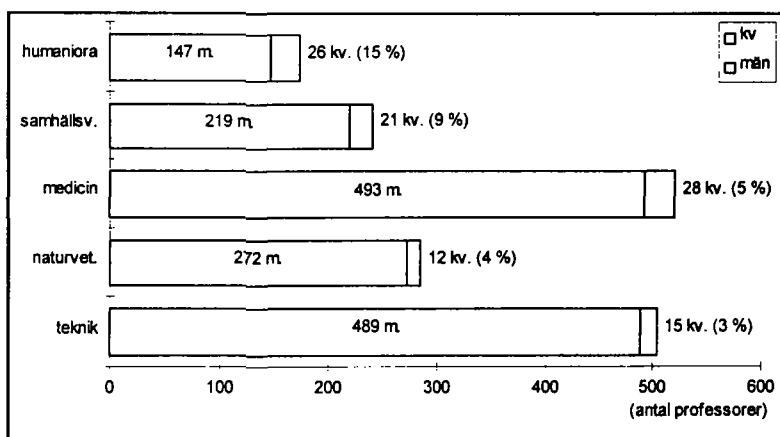
Figur 2 Könsfördelning bland lärare vid universitet och högskolor 1993 (Källa: SCB)

Fördelningen mellan kvinnor och män bland universitets- och högskolelärarna har ändrats ytterst litet de senaste åren. Detta beror bl.a. på att åldersstrukturen bland de nu verksamma lärarna inneburit att pensionsavgångarna varit begränsade. Såväl riksdag som regering har tidigare slagit fast att i princip all högre utbildning skall förmedlas av disputerade lärare (prop. 1992/93:42 om förstärkning av den grundläggande högskoleutbildningen m.m., bet. 1992/93:UbU5, rskr. 1992/93:159). Till följd av den pågående expansionen av den högre utbildningen kommer ett stort nyrekryteringsbehov att uppstå. Detta kommer att kvarstå under en följd av år eftersom många universitets- och högskolelärare kommer att pensioneras några år in på 2000-talet. Universitet och högskolor får härigenom ett särskilt tillfälle att åtgärda den sneda könsfördelningen i lärarkåren. Genom aktiva, systematiska åtgärder av olika slag bör fler kompetenta kvinnor kunna tillsättas inom alla anställningskategorier.

6.5.1 Jämnare könsfördelning bland professorer

År 1883 disputerade den första kvinnan i Sverige. Först år 1937 utsågs en kvinna till innehavare av en statlig professur. 50 år senare hade antalet kvinnliga professorer ökat till 84, vilket motsvarade 5 procent. I dag finns det knappt 150 kvinnor i professorskåren eller 7 procent. Könsfördelningen vid olika fakulteter varierar dock något, vilket framgår av diagrammet på nästa sida. Av diagrammet framgår såväl andelen kvinnor bland det totala antalet professorer inom olika fakulteter som antalet professorer vid fakulteterna. Bl.a. kan noteras den låga andelen kvinnliga professorer inom fakulteter med ett stort antal professorer.

Regeringens åtgärder för att öka antalet kvinnliga professorer skall ses mot bakgrund av professorernas roll dels som förebilder för studenter och yngre forskare, dels som lärare och forskare. Genom sin position har de stor inverkan på undervisning, val av forskningsområden, problemformuleringar, metodval, m.m. Professorer har även stort inflytande utanför det egna lärosätet, t.ex. såsom medlemmar av forskningsfinansierande organ. De anlitas även som experter och kommentatorer i skilda

Figur 3 Könsfördelning bland professorer vid universitet och högskolor 1993 (Källa: SCB)

Resursförstärkning för nya professurer

Regeringens förslag: Riksdagen anvisar 14,4 miljoner kronor för en 12-månadersperiod (för budgetåret 1995/96 21,6 miljoner kronor) för inrättande av nya professurer för att åstadkomma en jämnare könsfördelning. Medlen anvisas under anslaget Övriga utgifter inom forskning och forskarutbildning. Riksdagen anvisar vidare under samma anslag ett engångsbelopp om 0,6 miljoner kronor till forskningsråden för viss administration.

Regeringens bedömning: Totalt 10 miljoner kronor för en 12-månadersperiod (för budgetåret 1995/96 15 miljoner kronor) av universitetens och högskolornas fakultetsanslag och totalt 10 miljoner kronor för en 12-månadersperiod (för budgetåret 1995/96 15 miljoner kronor) av forskningsrådets anslag bör samtidigt disponeras för inrättande av nya professurer i syfte att åstadkomma en jämnare könsfördelning.

Forskningsråden bör ges ansvaret för att i samråd med universitet och högskolor fastställa inriktning och placering av de nya professurerna. Universiteten och högskolorna bör ges ansvaret för utlysning och tillsättning.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Som tidigare framhållits går utvecklingen mot en jämnare könsfördelning inom professorskåren utomordentligt långsamt; det totala antalet kvinnor är fortfarande anmärkningsvärt lågt. Därför behövs en extraordinär insats för att på kort sikt åstadkomma en betydande ökning av detta antal. Denna engångsinsats – bestående av ett resurstillskott – kommer att

följas upp med en långsiktig åtgärd, där det åligger varje universitet och högskola att själv åstadkomma förändringar inom ramen för sina ordinarie resurser. Denna åtgärd beskrivs i det följande avsnittet om rekryteringsmål.

Den engångssatsning som nu görs bör tillvaratas på det sätt som i ett nationellt perspektiv ter sig som mest ändamålsenligt. Det är därför angeläget att inrättandet av de nya professurerna sker i samverkan mellan forskningsråden och universitet och högskolor.

Forskningsråden har genom sina uppdrag, sin sammansättning och sitt arbetssätt nationell överblick över stora vetenskapsområden. Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR), Medicinska forskningsrådet (MFR), Naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR) och Teknikvetenskapliga forskningsrådet (TFR) kommer att ges i uppdrag att i samråd med universitet och högskolor fastställa inriktning och placering av de nya professurerna. Härvid skall ämnen väljas där könsfördelningen bland professorerna nu är ojämn och där en förstärkning också är motiverad från forskningens och forskarutbildningens utgångspunkter. Vid valet av ämnen för de nya professurerna skall även beaktas att det finns kvalificerade presumtiva sökande som tillhör det underrepresenterade könet.

Vid engångssatsningen bör s.k. positiv särbehandling vid behov tillämpas, när detta kan ske. Med positiv särbehandling avses att en tjänst tillsätts med en kompetent sökande av underrepresenterat kön, även om vederbörande är mindre kvalificerad än medsökande av det andra könet. Av 16 § andra stycket 2 jämställdhetslagen (1991:433) följer att positiv särbehandling är tillåten, om den är ett led i strävanden att främja jämställdhet i arbetslivet. I fråga om statliga tjänster måste dessutom beaktas föreskriften i 11 kap. 9 § regeringsformen om att avseende skall fästas endast vid sakliga grunder, när sådana tjänster tillsätts. Trots att strävanden att främja jämställdhet är en saklig grund i regeringsformens mening, torde föreskriften innebära att det finns en gräns för hur stor skillnaden i kvalifikation får vara vid positiv särbehandling.

Universitet och högskolor skall svara för utlysning och tillsättning av professurerna. I utlysningarna skall anges att ett syfte med professurerna är att utjämna könsfördelningen bland professorerna och att, vid behov, positiv särbehandling till förmån för det underrepresenterade könet således kan komma att tillämpas vid tillsättningen.

Regeringens utgångspunkt är att för icke laborativa professorer skall i detta fall beräknas en årskostnad på 900 000 kronor per år och för laborativa professorer 1 400 000 kronor per år. Av de totalt 34,4 miljoner kronor som avsätts för de nya professurerna utgör 14,4 miljoner kronor en resursförstärkning. Professurerna finansieras i övrigt till lika delar genom anslagsöverföringar från berörda forskningsråd och genom omfördelning inom befintliga medel vid de lärosäten där tjänsten inrättas. Sedan verksamheten kring professuren etablerats är det rimligt att lärosätet ökar sin andel av finansieringen. Fr. o. m. budgetåret efter det att placeringen är klar kommer medel motsvarande regeringens och forskningsrådets andel av kostnaden att anvisas i budgetpropositionen direkt till det berörda lärosätets fakultetsanslag. Det aktuella forsknings-

Mål för rekrytering av professorer

Regeringens bedömning: För varje universitet och högskola bör mål anges avseende könsfördelningen bland de nyrekryterade professorerna under kommande treårsperiod. Målet ges formen av ett särskilt åtagande under anslaget för forskning och forskarutbildning (fakultetsanslaget). Dessa mål bör första gången anges i budgetpropositionen för budgetåret 1997. Måluppfyllelsen bör årligen redovisas i resultatredovisningen i högskolans årsredovisning. Slutredovisningen bör göras efter treårsperiodens slut. Processen upprepas inför varje treårsperiod ända tills bägge könen andel av professorerna vid högskolan uppgår till minst 40 procent.

Skälen för regeringens bedömning: Proceduren för att utjämna könsfördelningen bland professorerna är, som beskrivits i föregående avsnitt, en engångsåtgärd för att på kort sikt åstadkomma en förbättring på den nivå där snedfördelningen är kraftigast. För att uppnå slutmålet - en jämn könsfördelning på alla nivåer inom lärarkåren inom högskolans alla ämnesområden - krävs däremot ett långsiktigt och systematiskt arbete. Därför avser regeringen att införa rekryteringsmål, där det ankommer på universiteten och högskolorna själva att ta ansvar för att jämställdhetsarbetet ger synliga resultat. En sådan åtgärd har bl.a. föreslagits av Arbetsgruppen för jämställdhet i högre utbildning och forskning (JÄST-gruppen).

Genom att rekryteringsmålen formuleras för professorer - den högsta nivån i högskolans hierarki - åstadkommer man en gynnsam effekt för kvinnor på alla nivåer inom forskarkarriären. För att universitet och högskolor i framtiden skall kunna uppnå rekryteringsmålen måste de genom olika åtgärder öka rekryteringsunderlaget. Dessa åtgärder måste omfatta såväl grundutbildningen som forskarutbildningen samt kvinnors villkor under den fortsatta akademiska karriären.

Sedan år 1993 vilar ansvaret för omfattning och inriktning av grundutbildning, forskarutbildning och forskning samt för verksamhetens organisation i allt väsentligt på universiteten och högskolorna själva. Inom de egna verksamhets- och befogenhetsramarna avgör varje högskoleenhet antalet professorer och deras inriktning. Det har föranlett fakultets- och universitetsledningarna att arbeta fram långsiktiga strategier för verksamhetens utveckling inom respektive fakultet. Högskolorna har här möjlighet att bl.a. beakta behovet av en jämnare könsfördelning. Att förverkliga ett jämställt forskarsamhälle kräver inte extra resurser eller ny lagstiftning, utan snarare medvetenhet, flexibilitet, uppfinningsrikedom, vilja och handlingskraft. Det ankommer därför på universitet

och högskolor att själva analysera situationen och finna de medel som inom olika områden och vid olika institutioner bäst främjar jämställdhet och kvalitet.

Rekryteringsmålen underlättar för statsmakterna att följa och utvärdera hur målen för jämställdhet mellan kvinnor och män uppfylls. Varje högskoleenhet ges samtidigt ett ökat lokalt ansvar och nya möjligheter att anpassa verksamheten utifrån lokala behov och förutsättningar.

Det ankommer på regeringen att utfärda närmare bestämmelser i dessa frågor. Regeringen återkommer till denna fråga i budgetpropositionen för budgetåret 1997.

6.5.2 Jämnare könsfördelning bland forskarassistenter

Regeringens förslag: Riksdagen anvisar 10 miljoner kronor för en 12-månadersperiod (för budgetåret 1995/96 15 miljoner kronor) för inrättande av forskarassistenttjänster för personer som tillhör det underrepresenterade könet. Medlen anvisas under anslaget Övriga utgifter inom forskning och forskarutbildning.

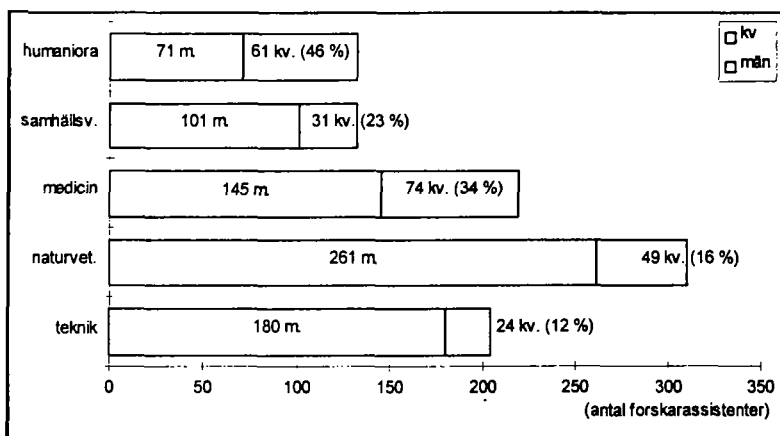
Regeringens bedömning: För inrättande av forskarassistenttjänster för personer som tillhör det underrepresenterade könet bör samtidigt disponeras totalt 10 miljoner kronor av universitetens och högskolornas fakultetsanslag och totalt 10 miljoner kronor av de anslag som föreslagits forskningsråden - i båda fallen för en 12-månadersperiod (för budgetåret 1995/96 15 miljoner kronor).

Som planeringsförutsättning bör gälla att motsvarande belopp, dvs. totalt 30 miljoner kronor, skall kunna disponeras årligen under ytterligare sex år.

Forskningsråden bör ges ansvaret för att i samråd med universitet och högskolor fastställa inriktning och placering av de nya tjänsterna. Universitet och högskolor bör ges ansvaret för utlysning och tillsättning.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Som tidigare framhållits (avsnitt 6.3) är perioden närmast efter doktorsexamen ett viktigt stadium i en forskarkarriär. Forskarassistenter anställs tills vidare för högst två år i sänder och anställningen får normalt innehas under högst sex år. De skall i huvudsak ägna sig åt forskning. En sådan anställning erbjuder följaktligen en nybliven doktor stora fördelar när det gäller att meritera sig vetenskapligt. För den vetenskapliga återväxten inom olika ämnesområden spelar anställningar som forskarassistent en avgörande roll.

Män får i betydligt större omfattning anställning som forskarassistent. Som tidigare nämnts är endast 24 procent av forskarassistenterna kvinnor. Könsfördelningen bland forskarassistenter inom olika fakultetsområden illustreras i nedanstående diagram. Inom vissa ämnesområden finns det många kvinnor inom såväl grundutbildning som forskarutbildning men

Figur 4 Könsfördelning bland forskarassistenter vid universitet och högskolor 1993
(Källa: SCB)

Ökade möjligheter för kvinnliga forskare att få forskarassistenttjänster ger möjligheter för fler kvinnor att fortsätta sin karriär vid universitet och högskolor. Deras förutsättningar att i framtiden konkurrera om professurer förbättras samtidigt. Det är angeläget att andelen kvinnor bland forskarassistenterna ökar markant. Regeringen föreslår därför att en resursförstärkning görs för nya forskarassistenttjänster i syfte att åstadkomma en jämnare könsfördelning. Det är angeläget att denna satsning, liksom den som föreslagits i föregående avsnitt beträffande professurer, fördelas på det sätt som i ett nationellt perspektiv är mest ändamålsenligt. Forskningsråden kommer därför att ges i uppdrag att i samråd med universitet och högskolor fastställa inriktning och placering av de nya tjänsterna. Därvid skall ämnesområden väljas, där det råder en ojämn könsfördelning bland forskarassistenterna. Universitet och högskolor ges ansvaret för utlysning och tillsättning av forskarassistenttjänsterna. På samma sätt som i föregående avsnitt beskrivits när det gäller de nya professurerna kan positiv särbehandling till förmån för sökande av underrepresenterat kön komma att användas vid tillsättningen.

Varje forskarassistenttjänst som tillkommer inom ramen för denna satsning skall finansieras till lika delar av en resursförstärkning, av befintliga medel vid lärosätet vid vilket tjänsten kommer att inrättas och av det berörda forskningsrådet. Resursförstärkningarna tillförs forskningsrådets anslag. De får disponeras för ändamålet under längst en sjuårsperiod. Forskningsråden skall alltså lämna bidrag till lärosätena med två tredjedelar av kostnaderna för de forskarassistenttjänster som de tillsammans med universitet och högskolor beslutat skall inrättas.

Regeringens bedömning: Ändringar bör göras i högskoleförordningens regler om befodringsgrunder för lärare, om tjänsteförslagsnämndernas sammansättning samt om val av sakkunniga. En regel bör införas om krav på redovisning av hur tjänsteförslagsnämnderna har beaktat jämställdhetsaspekten vid bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning: För att främja jämställdhetsarbetet generellt och för att stödja högskolornas arbete med att uppnå de rekryteringsmål som kommer att införas, avser regeringen att göra vissa ändringar i högskoleförordningen (1993:100). Avsnittet om befodringsgrunderna för lärare bör kompletteras. Ett tillägg bör göras som tydliggör att det vid behov är tillåtet med positiv särbehandling till förmån för sökande av det kön som är underrepresenterat inom den aktuella kategorin av anställda inom universitetet eller högskolan, om särbehandlingen är ett led i strävanden att främja jämställdhet i arbetslivet.

Vidare bör en ändring i högskoleförordningens regler om tjänsteförslagsnämndernas sammansättning och arbete införas. Båda könen skall vara representerade i tjänsteförslagsnämnderna. Bland de sakkunniga skall, om inte synnerliga skäl föreligger, båda könen vara representerade. Om det finns sökande av båda könen till en ledigförklarad anställning skall tjänsteförslagsnämnderna, när de redovisar skälen för sitt förslag, ange hur de har beaktat jämställdhetsaspekten; alternativt skall de ange varför denna aspekt inte har varit aktuell.

7 Sexuella trakasserier

Regeringens bedömning: En bestämmelse om skyldighet för universitet och högskolor att verka för att studenter inte utsätts för sexuella trakasserier bör föras in i högskoleförordningen.

Skälen för regeringens bedömning: I olika sammanhang, bl.a. i riksdagen och i skrivelser från Sveriges Förenade Studentkårer (SFS) har förts fram att studenterna vid universitet och högskolor bör ges ett bättre skydd mot sexuella trakasserier. SFS har bl.a. betonat att under de senaste åren ett antal undersökningar har gjorts om förekomsten av sexuella trakasserier mot studenter vid universitet och högskolor. Undersökningarna har visat att sådana trakasserier förekommer. Ett sådant förhållande kan inte accepteras.

Den som sexuellt trakasserar någon annan kan dömas till ansvar enligt regler i brottsbalken. I 4 kap. 7 § brottsbalken anges bl.a. att den som handgripligen antastar eller genom hänsynslöst beteende på något annat

sätt ofredar någon skall dömas för ofredande. I 6 kap. 7 § andra stycket brottsbalken anges bl.a. att den som genom ord eller handling på ett uppenbart sedlighetssårande sätt uppträder anstötligt mot någon annan skall dömas för sexuellt ofredande.

En regel om sexuella trakasserier finns i 6 § jämställdhetslagen (1991:433). Enligt denna bestämmelse skall arbetsgivaren verka för att inte någon arbetstagare utsätts för sexuella trakasserier. Lagen är emellertid en arbetsrättslig lagstiftning och omfattar inte elever och studenter.

Med anledning av propositionen Jämställdhetspolitiken: Delad makt – delat ansvar (prop. 1993/94:147), väcktes motioner med innebörden att jämställdhetslagens bestämmelser om sexuella trakasserier skulle ändras till att omfatta även skolan och högskolan. I vissa motioner förordades att jämställdhetslagen eller annan arbetsmarknadslagstiftning skulle utsträckas till att i detta hänseende även avse utbildningsområdet. Riksdagen fann det synnerligen angeläget att universitet och högskolor bemödar sig om att komma till rätta med de problem som föreligger men att någon åtgärd från riksdagens sida inte var påkallad (bet. 1993/94:AU17, rskr. 1993/94:290-291).

En regel om jämställdhet återfinns i 1 kap. 5 § högskolelagen (1992:1434). Av den regeln framgår att jämställdhet mellan kvinnor och män alltid skall iaktas i högskolornas verksamhet. Regeln har emellertid visat sig otillräcklig för att förhindra sexuella trakasserier mot studenterna.

Regeringen avser därför att i högskoleförordningen (1993:100) föra in en skyldighet för universitet och högskolor att verka för att studenter inte utsätts för sexuella trakasserier.

8 Högskoleverkets ansvar

Regeringen avser att inom kort föreslå riksdagen att en ny central myndighet, Högskoleverket, inrättas på högskoleområdet med utgångspunkt i de förslag som Utredningen om uppföljning av 1993 års universitets- och högskolereform (RUT 93) lämnat i delbetänkandet Ett nytt högskoleverk (SOU 1994:153). I betänkandet föreslås den centrala myndigheten bl.a. få som uppgift att genom utvärdering, uppföljning och analys förse riksdag och regering med underlag för bedömningar och beslut samt att utöva tillsyn över att verksamheten vid högskolorna bedrivs i överensstämmelse med de regler och riktlinjer som lagts fast. Ett viktigt område för uppföljnings- och utvärderingsansvaret samt tillsynen bör vara jämställdhetsområdet.

9 Vissa statistikfrågor

Ett viktigt underlag för ett effektivt jämställdhetsarbete är statistik som är könsuppdelad och lättillgänglig för användarna. I enlighet med förordningen (1992:1668) om den officiella statistiken (ändrad 1994:1108)

skall individbaserad officiell statistik vara könsuppdelad, såvida inte särskilda skäl talar emot det.

Verket för högskoleservice (VHS) har huvudansvaret för den officiella statistiken inom högskoleområdet (SCB för forskningsstatistiken). Motsvarande uppgift inom det övriga utbildningsområdet har Skolverket. Såsom framgår av den ovannämnda förordningen skall all individbaserad statistik som ingår i dessa myndigheters publikationer som huvudregel vara könsuppdelad.

Regeringen vill understryka vikten av att köns-/jämslaldhetsaspekter beaktas vid alla moment i statistikproduktionen, dvs. såväl vid utformning av mätinstrument som vid analys och presentation. Detta gäller i lika hög grad inom skolområdet, inklusive den kommunala vuxenutbildningen och högskoleområdet.

I syfte att förbättra det statistiska underlaget på utbildningsområdet när det gäller könsaspekten avser regeringen förtydliga och komplettera förordningen (1993:1153, ändrad 1994:1094) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor. Bland annat skall i lärosätenas årsredovisningar ingå könsuppdelade uppgifter om dekaner och prefekter.

Regeringen avser även att inom internationella organisationer som EU, OECD och UNESCO verka för att kön införs som en variabel vid utvecklingen av de gemensamma klassifikationssystemen för utbildningsstatistik och anknutna områden för att i största möjliga utsträckning få in könsuppdelade uppgifter från medlemsländerna.

En åtgärdsrapport från arbetsgruppen Kvinnligt och manligt i skolan om jämställdhet i skolan som en pedagogisk fråga och ett kunskapsområde.

Framtida behov av kunskap och kompetens kräver jämställdhet i skolan

Skolan har ett viktigt samhällsuppdrag genom att utbilda morgondagens kvinnor och män. Vad behöver dagens flickor och pojkar för kunskaper för att på bästa sätt kunna fungera i sina framtida livsroller? En god förberedelse inför framtiden är att de i skolan får möjlighet att skaffa sig goda baskunskaper inom olika områden. Den nya skolan som nu genomförs, kommer att ge ökade möjligheter för flickor och pojkar att få en så bred och ändamålsenlig kompetens som möjligt. Olika och nya kombinationer måste prövas, så att eleverna inte går ut skolan med enbart könsrelaterade kunskaper och könsspecifik kompetens.

Jämställdhet som värdegrund och förutsättning för skolans planering

Det aktiva arbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män innebär att varje individ, oavsett kön, skall ha lika tillgång till utbildning och samma möjligheter att utveckla sina personliga ambitioner, intressen och talanger.

Jämställdhetsmålet finns med i skolans samtliga styrdokument (skollagen, läroplaner och kursplaner). Detta innebär bl.a. att ansvaret för jämställdhet i skolan som en pedagogisk fråga och som ett kunskapsområde främst vilar på den pedagogiska ledningen, men framför allt på de professionella i skolan.

När det gäller läromedlen så speglar dessa inte dagens värderingar, utan de är fortfarande bärare av det traditionellt kvinnliga och manliga. Det ankommer på skolan att påverka, ställa krav på och fråga efter läromedel som utgår från könsskillnader och olikheter i flickors och pojkars utveckling, intressen, behov och erfarenheter. Det är viktigt att skolan agerar inom detta område så att förlegade och könsstereotypa läromedel uppdateras eller tas ur produktion.

Dagens skola är inte anpassad till flickors och pojkars gemensamma eller skilda behov. Den är framför allt inte anpassad för flickor och den ger dessutom flickor och pojkar ojämlika förutsättningar och villkor för lärande och kunskapsbildning.

Under nästan trettio år har skolan haft i uppdrag att verka för jämställdhet. Sett i ett historiskt perspektiv är det inte särskilt lång tid som skolan aktivt har arbetat för att förverkliga jämställdhetsmålens intentioner. Detta förklarar till viss del att det ännu återstår mycket att göra.

En förutsättning för reell jämställdhet i skolan är fördjupade och breddade kunskaper och erfarenheter samt en ökad medvetenhet om könstillhörighetens betydelse i skolan. Arbetet på alla nivåer måste bygga på djup kunskap om könsskillnader. Det är därför viktigt att jämställdhet betraktas som ett kunskapsområde och inte som en fråga om attityder och värderingar på individuell nivå.

Eftersom jämställdheten i skolan är en pedagogisk fråga, innebär det att skolan skall ta ansvar för val av pedagogiska metoder och läromedel samt ta hänsyn till och planera utifrån olikheter mellan könen såväl mognads- som kunskapsmässigt.

Arbetsgruppens definition av jämställdhet: *"Jämställdhet i skolan innebär att skolan skall ge flickor och pojkar likvärdiga villkor och förutsättningar att upptäcka, pröva, och utveckla sin fulla potential som människa. Detta förutsätter kunskaper om skillnader, likheter och olikheter mellan könen och könstillhörighetens betydelse i skolan."*

Den innebörd som Arbetsgruppen ger jämställdhet i skolan lyfter fram skillnaderna, likheterna och olikheterna mellan könen, såväl de kulturella och sociala som de biologiska.

Enligt skollagen skall alla elever ha lika tillgång till utbildning - oberoende av kön. En vanlig tolkning är att "oberoende av kön" innebär att skolan skall bortse ifrån kön. En konsekvens av detta är att det aktiva jämställdhetsarbetet i skolan har utgått från att flickor och pojkar skall behandlas som om könstillhörighet inte har någon betydelse, dvs. att flickor och pojkar skall behandlas lika. Att aktivt bortse från könsskillnader och olikheter innebär att skolan förhåller sig könsneutral och att eleven som begrepp innefattar båda könen och hanteras könsneutralt.

Skolan skall beakta och utgå ifrån könsskillnader och olikheter mellan könen. Detta innebär att "likabehandlingsprincipen" mellan flickor och pojkar inte kan gälla. Både det kvinnliga och det manliga hos båda könen måste bejakas för att flickor och pojkar skall få möjlighet att utveckla sin personlighet, utan begränsningar för vad som av tradition anses som kvinnliga och manliga egenskaper och domäner.

De dominansförhållanden som finns mellan kvinnor och män i samhället återspeglar den kunskap som pojkar och flickor får i skolan. Ett mönster som skolan fostrar in dem i. Emellertid har familjen ansvar för den huvudsakliga fostran men skolan har dock "aktiv" del i dominansprocessen genom att den fostrar pojkar och flickor in i traditionella mansroller och kvinnoroller.

Om arbetet med jämställdhet i skolan skall ge resultat, måste könsspecifika skillnader och könsrelaterade olikheter utgöra en reell planeringsgrund som överensstämmer med skolans värdegrund och övergripande målsättning. Skolan kan därför inte betraktas, planeras och organiseras som en könsneutral arbetsplats - varken för elever eller lärare. Könstillhörigheten har således inte enbart betydelse för undervisningens innehåll, planering och genomförande. Den har dessutom betydelse för vilket utrymme och inflytande flickor och pojkar har över inläringssituation,

prestation, uppnådda resultat och arbetets bedömning. Som pedagogisk fråga innebär jämställdhet att skolan skall planera och organisera sin verksamhet så att den svarar mot flickors och pojkars olika behov av kunskaper, fostran och identitetsskapande utifrån den mognads- och kunskapsnivå de befinner sig på.

Erfarenheter av jämställdhetsarbetet i skolan

En förklaring till att jämställdhetsarbetet inte fått det resultat som förväntats, är frågans komplexitet och karaktär, bristande legitimitet och låga status jämfört med andra kunskapsområden. En annan förklaring är att intresset för insatserna fokuserats på könsfördelningen i olika grupperingar, utbildningsvägar, valsituationer och yrken. Detta har skett genom att man i informations- och rekryteringskampanjer i första hand syftat till att förändra flickorna och deras val. Flickorna har härigenom kommit att definieras som problemet, medan pojkarnas situation, snedval, villkor och förutsättningar har setts som mindre intressanta ur jämställdhetssynpunkt.

Idag är antalet flickor på de studieförberedande tekniska och naturvetenskapliga utbildningarna fler än tidigare. Denna framgång kan bero på att dessa utbildningar inte i första hand ses som renodlade tekniska utbildningar av flickorna, utan som allmänbildande och matnyttiga breddutbildningar med stora valmöjligheter till fortsatta studier inom skilda områden.

Frågan om val och intresse sammanhänger inte enbart med samhällets attityder, utan också med skolans möjligheter att undervisa och stimulera eleverna på deras egna villkor och genom att beakta könstillhörigheten.

Jämställdheten har för skolans del även varit kopplad till utbildningsfrågor ur ett arbetsmarknadsperspektiv. Genom sin anknytning till arbetslivet och de vuxnas värld har jämställdheten i skolan till stor del kommit att handla om personalpolitiska frågor. Visserligen är jämställdhet en viktig personalpolitisk fråga, men den får inte blandas ihop med jämställdhet i skolan som en pedagogisk fråga.

Mycket av jämställdhetsproblematiken har fokuserats inom problemområdet "flickor och teknik". Dåvarande Skolöverstyrelsen (SÖ) fick redan år 1973 i uppdrag att utreda problemen inom den naturvetenskapliga utbildningen. Resultatet blev att man skulle prioritera insatser på låg- och mellanstadiet, på lärarutbildningarna samt stimulera flera flickor att söka till naturvetenskaplig och teknisk utbildning. SÖ:s jämställdhetsarbete inriktades också på att uppmuntra flickor att välja traditionellt manliga utbildningar. Under år 1984 startade många kommuner sommarkurser i teknik för flickor i årskurs 8 och 9 och idag har sådana sommarkurser genomförts i de flesta av landets kommuner. Skolverkets uppföljning från år 1993 visar att kurserna varit populära bl.a. beroende på de "flitpengar" som flickorna fått. Denna kampanj var som intensivast under 1980-talet och man lyckades höja andelen flickor i tekniska utbildningar till ungefär 20 procent. Men i slutet av årtiondet vände trenden och riksgenomsnittet sjönk till 14 procent.

När det gäller den tekniska utbildningen har Högskolan i Luleå alltid haft en högre andel flickor än övriga tekniska högskolor. Detta beror bl.a. på att man har en mer "flickvänlig" utbildningsprofil och att man arbetar mer långsiktigt genom exempelvis Teknikens Hus, som har inriktat sig på praktisk teknik med kvinnliga handledare.

En rapport från AMS visar att över 25 procent av de 900 flickor som påbörjade en traditionell "pojklinjé" i slutet av 1980-talet avbröt sin utbildning redan under det första året. Ett starkt skäl till avhoppet är dels lärarnas negativa attityd gentemot flickor på teknisk utbildning, dels lärarnas oförmåga att lägga upp och planera sin undervisning utifrån flickornas behov och intressen, vilket måste ses som ett pedagogiskt problem.

Cirka 500 flickor i hela landet fullföljde utbildningen. Dessa flickor mötte sedan stora svårigheter när de skulle försöka få jobb inom det område som de utbildat sig för oberoende av om det var hög- eller lågkonjunktur. Det bör i detta sammanhang påpekas att de flickor som valt en otraditionell gymnasieutbildning har högre medelbetyg och större ambitioner än sina manliga klasskamrater.

Lärarnas krav stämmer inte överens med elevernas förmåga och kunskaper i naturvetenskap och teknik. För att få barn intresserade av naturvetenskap är bra lärare den viktigaste enskilda faktorn. Lärarens kompetens har stor betydelse för elevernas fortsatta utbildning. Det är således skolans ansvar att ge kunskaper som inte diskvalificerar något av könen för framtida möjliga val och livsroller. Flickornas val är dessutom mer än pojkarnas beroende av deras sociala bakgrund. Undervisningen måste ändras så att den bättre stämmer överens med flickornas intressen.

Varje människa måste få följa sina egna individuella förutsättningar och intressen utan att riskera att bli utsatt för ett socialt tryck från omgivningen, att välja efter traditionellt eller otraditionellt mönster. Det handlar om att se till individen och att se gränsöverskridande på könsskillnader.

Idag vet vi bl.a.:

- att flickornas avhopp från traditionella pojkutbildningar är stora,
- att kampanjer och information har kortvarig verkan,
- att lärarnas kunskaper i ämnet och pedagogiska kompetens har stor betydelse,
- att en verklighetsanknuten och praktiskt relaterad undervisning i teknik och naturvetenskap gynnar främst flickor,
- att frågan om val av utbildning och yrke inte enbart har med kön att göra utan också med flickors (och pojkars) sociala bakgrund.

För skolans och lärarnas del handlar det således om att systematiskt och med fördjupade kunskaper om könsskillnader och könstillhörighetens betydelse anpassa inlärningssituationen och de pedagogiska metoderna efter såväl enskilda individer som kön.

Ansvaret för jämställdhet i skolan som pedagogisk fråga vilar på den pedagogiska ledningen och på de professionella. För att klara detta krävs kunskap om flickors och pojkers olika villkor och förutsättningar. Det räcker inte med att fortbilda redan verksamma lärare.

Läroarbetsutbildningarna

Arbetsgruppen föreslår att regeringen är ännu tydligare vad gäller målen för läroarbetsutbildningarna samt tillser att läroarbetsutbildningarna blir mer ändamålsenliga för att motsvara såväl dagens som morgondagens kompetenskrav.

Detta innebär att utrymme måste ges för kunskap om könsskillnader, likheter och olikheter och om könstillhörighetens betydelse i skolsammanhang för att därmed ge lärarna en vidgad och ökad pedagogisk och metodisk kompetens. För att uppfylla ett sådant krav måste läroarbetsutbildningarna i sina kursplaner redovisa på vilket sätt jämställdheten kommer att tas upp i utbildningen.

Huvudansvaret för innehållet i läroarbetsutbildningarna ligger på högskolorna, som i första hand skall ansvara för att lärarnas utbildning svarar mot de krav på kunskap och behov av kompetens som läroplaner och kursplaner ställer, även utifrån ett köns- och jämställdhetsperspektiv. Enligt Arbetsgruppens uppfattning uppfyller inte nuvarande läroarbetsutbildningar dessa krav. Läroarbetsutbildningarna behöver därför utvecklas och förändras.

Vid läroarbetsutbildningarna är jämställdhet en sidofråga och hanteras därmed inte som ett grundläggande kunskapsområde och pedagogisk fråga. Jämställdhet finns t.ex. inte med som obligatoriskt kunskapsområde. Det är fortfarande möjligt att välja till eller bort grundläggande kunskaper om könstillhörighetens betydelse i skolsammanhang.

Det finns emellertid exempel på högskolor som arbetar med att få in jämställdhet i sin läroarbetsutbildning. En av dessa är Högskolan i Luleå där man arbetat med ett projekt som heter "*Jämställdhet inom förskolläro- och fritidspedagogutbildningarna*". Projektet ingick som en del i det nordiska treåriga (1992-1994) jämställdhetsprojektet Nord-Lilia, som hade som mål att stimulera didaktiskt utvecklingsarbete inom läroarbetsutbildningarna på jämställdhetsområdet.

Fortbildningen

Arbetsgruppen anser att fortbildningen bör utvecklas så att den bättre svarar mot behov och efterfrågan på kunskap och kompetens inom jämställdhetsområdet enligt den innebörd vi ger jämställdhet i skolan. Därför bör de statliga fortbildningsmedlen prioritera jämställdhet i skolan som pedagogisk fråga och pröva, utveckla och utvärdera modeller och

strategier som bättre svarar mot dessa krav genom att:

– Nya modeller prövas som främjar erfarenhetsutbyte mellan skolenheter, som utgår från den lokala skolverksamhetens behov och som kopplar skolornas och lärarnas intressen och behov till stöd och insatser av kompetensutvecklande karaktär. Detta kan ske t.ex. genom nätverksbyggande.

– Nya vägar prövas som underlättar kommunikation och information mellan lärare och skolor inom landet och internationellt inom detta område. Det kan exempelvis göras genom s.k. distansutbildning och genom en ökad och breddad användning av modern informationsteknologi.

Arbetsgruppen konstaterar att det finns ett stort och växande intresse för kunskap om könsskillnader, likheter och olikheter mellan flickor och pojkar och om könstillhörighetens betydelse i skolsammanhang.

För att kunna bemöta främst flickors, men också pojkars, behov av kunskap i naturvetenskap och teknik behöver särskilt grundskollära kunskap och kompetens inom dessa ämnen radikalt höjas och fördjupas ur ett könsperspektiv. Fortbildningen behöver därför utvecklas genom att dels söka finna nya vägar, dels pröva andra modeller för att svara såväl mot lärarnas behov av kompetensutveckling som mot en växande efterfrågan. Det bör i detta sammanhang påpekas att fortbildningen ingår som ett led i den strategiska skol- och ungdomsutveckling som nu äger rum i och med reformeringen av skolan.

Den statliga rektorsutbildningen

Frågan om kvinnligt och manligt ledarskap beaktas i utbildningen. Däremot behandlas inte flickors och pojkars olika villkor och förutsättningar och könstillhörighetens betydelse i skolan.

Den viktigaste uppgiften för rektor är att tillsammans med sin personal, eleverna och föräldrarna utveckla skolans verksamhet mot en allt högre grad av måluppfyllelse. Rektor har därmed uppdraget att både leda och utveckla skolan i riktning mot skol-lagens och läroplanens mål. Jämställdhet i skolan som värdegrund tillhör ett av skolans viktigaste mål att sträva mot.

Ökat behov av forskning och utveckling om jämställdhet i skolan

En förutsättning för reell jämställdhet i skolan är fördjupade kunskaper och erfarenheter samt ökad medvetenhet. Arbetet på alla nivåer i skolan måste bygga på djup kunskap och flickors och pojkars olika förutsättningar och villkor. Det är därför väsentligt att jämställdhet i skolan betraktas som ett kunskapsområde och inte som en fråga om enbart attityder och värderingar på individuell nivå.

Forskning om könsskillnadernas betydelse för skolsituationen bedrivs främst vid universitetens pedagogiska institutioner. För att få den såväl bredaste som djupaste kunskapen inom detta område är även annan

forskning om kön och könsskillnader viktig. För att få bättre kunskaper i ämnet behöver vi få veta mer om t.ex.:

- Flickors och pojkars inlärningsprocesser och om den pedagogiska inlärningsprocessen i klassrummet utifrån ett könsperspektiv,
- Vad lär flickor och pojkar av varandra och på vems villkor,
- Vad betyder exempelvis kön och social bakgrund för små flickor och små pojkar och för den pedagogiska verksamheten.

Läroplaner och kursplaner ger skolan nya möjligheter till flexibilitet och effektivitet

Skolan skall bemöta flickor och pojkar som individer och efter deras behov, intressen och förutsättningar - inte som könlösa barn och elever. Det gäller för skolan att se också flickor som individer och inte som en grupp, vilket det finns tendenser till idag i högre utsträckning än när det gäller pojkar. Utmaningen för skolan blir därmed att söka finna och pröva "överlappande" strategier, metoder och modeller som inte generaliserar problemen i undervisningen och i läroprocessen enbart efter kön.

Den nya läroplanen (Lpo 94) ger nya möjligheter för skolan att organisera sin skolverksamhet helt utifrån lokala behov, och möjliggör behovsindelade grupperingar av flickor och pojkar. Skollagen fastslår dessutom att flickor och pojkar skall ha en likvärdig utbildning.

Hinder som inte längre finns

När det gäller ämnenas introduktion tidsmässigt finns inte längre något som hindrar att flickor och pojkar exempelvis studerar fysik redan från skolstarten.

Beträffande lärarkompetens och lärarresurser finns det inte längre något som hindrar att en lärares naturvetenskapliga kompetens och kunnande kommer till användning även i de lägre årskurserna eller att en lärares specifika kompetens och kunnande i läs- och skrivinläring också kommer främst pojkar, men även flickor, till godo i de högre årskurserna.

Kompetens skall kopplas till ämnes och ämnesdidaktiskt kunnande och till konsten att motivera och lära såväl flickor som pojkar att lära och att veckla hela sin potential som människa.

Behov av ökad flexibilitet utifrån könstillhörighet

Arbetsgruppen förslår att intagningen till det första skolåret görs flexiblare. En sådan åtgärd skulle dels minska spännvidden åldersmässigt mellan individer av lika och olika kön, dels skulle skolstarten avdramatiseras. För att detta skall bli möjligt krävs en ändring av skollagen.

Det är dags för skolan att gå ifrån grupperingen av flickor och pojkar efter kronologisk ålder. Den hårda ålderfixeringen i skolan hämmar

främst flickornas möjligheter att utvecklas och skaffa kunskaper i sin egen takt. Men även för pojkarna innebär det nackdelar. En del pojkar skulle må bättre av

att mogna ytterligare innan de börjar skolan. Barnen skulle med en flexiblare intagning inte behöva vänta ett helt år utan kunna börja t.ex. ett halvår tidigare.

Det kan välla skolan problem att hantera vissa skillnader och olikheter högre upp i årskurserna inom ramen för sin egen verksamhet. Flickor kommer t.ex. i allmänhet in i puberteten två år tidigare än pojkar. Det gäller här att grundskolan aktivt arbetar med att finna goda pedagogiska lösningar för varje enskild flicka och pojke. De nya styrdokumentet för skolan i form av läroplaner och kursplaner är konstruerade så att de lämnar ett stort innehållsligt utrymme för planeringen på enskilda skolor. Bakom "mål att sträva mot" ligger tanken att det inte skall finnas något "tak" för den enskilda flickans respektive pojkens utveckling inom de olika ämnena. Inom den vida ram, som t.ex. de nationella kursplanerna för grundskolan ger, borde det vara möjligt att åstadkomma sådana anpassningar och fördjupningar av ämnen att de tillgodoser varje flickas och pojkes behov.

Betänkandet Vi är alla olika (Ds 1994:98) har remitterats till Socialstyrelsen, Statens skolverk, Statens Institut för handikappfrågor i skolan, Jämställdhetsombudsmannen, Ungdomsstyrelsen, Lärarhögskolan i Stockholm, Uppsala universitet, Högskolorna i Falun/Borlänge, Gävle/Sandviken och Örebro, Linköpings universitet, Lunds universitet, Högskolorna i Kalmar, Kristianstad och Växjö, Göteborgs universitet, Högskolan i Karlstad, Umeå universitet, Högskolan i Luleå, Mitthögskolan, Stockholms stad, Södertälje kommun, Sundbybergs stad och till Tierps, Uppsala, Eskilstuna, Trosa, Norrköpings, Söderköpings, Nässjö, Gislaveds, Ljungby, Växjö, Hultsfreds, Gotlands, Karlskorna, Hässleholms, Åstorps, Lunds, Ystads, Göteborgs, Tjörns, Alingsås, Vårgårda, Lidköpings, Skövde, Arvika, Bengtsfors, Hällefors, Karlskoga, Sala, Borlänge, Sandvikens, Sundsvalls, Bräcke, Umeå, Dorotea, Luleå och Överkalix kommuner samt till Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Lärarnas Riksförbund, Lärarförbundet, Sveriges Skolledarförbund, Riksförbundet Hem och Skola, Elevorganisationen i Sverige, Läromedelsförfattarnas Förening och Föreningen Svenska Läromedelsproducenter.

Sammanfattning av betänkandet Kartläggning och utvärdering av jämställdhetsprojekt inom universitet och högskolor (Ds 1994:130)

Prop. 1994/95:164
Bilaga 2

Betänkandet omfattar en kartläggning och utvärdering av de jämställdhetsprojekt som sedan 1985 bedrivits vid universitet och högskolor.

Kartläggning och utvärdering

Sedan 1985 har vid universitet och högskolor bedrivits cirka 950 jämställdhetsprojekt. Projekten omfattade beskrivningar av jämställdhetsläget, analyser av orsakerna till bristande jämställdhet och åtgärder i syfte att nå bättre förhållanden. Utredningen analyserar hinder för jämställdhet och ger förslag till åtgärder.

Ett hinder för att integrera jämställdhetsarbetet i högskolans verksamhet sammanhänger med att jämställdhet hittills främst uppfattats som en rättvisefråga. Därigenom drivs det företrädesvis av kvinnor som själva har erfarit vad ojämslälldhet innebär. Rättvisa är en grundläggande princip i en demokratisk tradition, därför förnekar ingen att jämställdhet skall bedrivas. Men varken kvinnor eller män ser de nyttovärden som jämställdhet ger och engagerar sig därför inte aktivt - speciellt som vägen dit kan innebära omfördelning av makt.

Om jämställdhet skall få genomslag i hela verksamheten måste nyttoaspekterna synliggöras. Genusforskningen⁴ har visat hur kvinnor och män utvecklar olika synsätt som kan ge upphov till en kreativ dialog i högskolans forskning och undervisning.

Åtgärderna som utredningen föreslår framhåller jämställdhetens nyttoaspekt. Högskolans jämställdhetsarbete är viktigt för alla för att högskolorna till fullo skall kunna utnyttja den kvalitetspotential som finns i en jämbördig samverkan mellan könen. Jämställdhetsarbete är således inte en kvinnofråga.

Förståelse av den könsbetingade kunskapens värde leder till jämställdhet

Forskning och undervisning som tar in genusaspekter förekommer både inom högskolans institutioner och inom intresseföreningar som bildats av studenter och lärare. Här spelar centra/fora för kvinnoforskning en viktig roll genom att de medverkar i ungefär hälften av högskolans genuskurser och i en tredjedel av seminarierna kring genusfrågor. Genomslagskraften begränsas dock av att dessa kurser/seminarier sällan är obligatoriska. Insikten når därför endast dem som har intresse och

⁴ Kvinnor och män utvecklar skilda "genus" (skilda sociala kön) som sammanhänger med att det biologiska könet påverkar hur flickor och pojkar bemöts av sin omgivning, får olika förebilder och utvecklar könsrelaterade referensramar. Genusforskningen har visat att detta förhållande ger upphov till skilda perspektiv på forskningens problemställningar och på undervisningens utformning.

avsätter tid för att delta. Många beslutsfattare och handledare har en annan prioritering och blir därför inte delaktiga i genusdiskussioner som annars kunde öka deras kompetens.

Utredningen ger flera förslag till att nyttiggöra genuskunskapen och ge den högre status, genom:

inrättande av parallellprofessurer med genusperspektiv i ämnen där forskningen har potential att berika ämnesrådets problemställning,

stöd till centra/fora för kvinnoforskning samt till nätverk som bildats mellan kvinnliga studenter och lärare,

att fakultetsnämnder regelbundet arrangerar möten där genuskunskap förmedlas till forskarhandledare och andra lärare,

diskussioner om genuskunskapens roll för ledarutveckling förs upp på dagordningen för prefektmöten.

Jämställdhetsplaner kan vara ett aktivt instrument för kvalitetsutveckling

Nyttan av att integrera genusforskning/genuskunskap i högskolans verksamhet består i möjligheterna att få en jämbördig dialog mellan företrädare för olika forskningsperspektiv. Jämställdhetsarbetet spelar här en betydelsefull roll om det skapar en positiv attityd till likaberättigande. För att så ska ske måste högskolans ledning tydliggöra sitt stöd för jämställdhetsarbetet och utnyttja jämställdhetsplaner som ett led i högskolans strategiska planering. För att underlätta detta:

att Svenska Akademiska Rektorskonferensen (SAR) och de Nya Högskolornas Rektorskonvent (NHR) tar upp konkreta diskussioner som visar hur jämställdhet infogas som en definierad faktor i högskolans kvalitetsutvecklingsprogram,

att högskolans ledning, rektorer, prefekter och andra arbetsledare ger jämställdhetsarbetet en framträdande roll i organisationen genom att utse jämställdhetskommittéer, handläggare, ombud etc. som får befogenheter att självständigt driva jämställdhetsarbetet inom fastställda ramar med tillgång till egen budget och med rapporteringsskyldighet till styrelsen,

att högskolornas centrala grupper för jämställdhetsfrågor (kommittéer, råd etc.) regelbundet inbjuder de som har hand om det dagliga jämställdhetsarbetet, till möten för erfarenhetsåterföring,

att ledningen ger personalchefer, jämställdhetshandläggare etc. i uppdrag att förmedla högskolans jämställdhetspolicy vid personalutbildning samt vid introduktion av nyanställda och nytillträdda förtroendevalda,

att Utbildningsdepartementet skärper kraven på jämställdhetsplaner som rör undervisning och forskning, speciellt vad avser behovet av konkreta målformuleringar och regler för utvärdering,

att JämO tilldelas resurser att utvärdera hur högskolans jämställdhetsplaner används som strategiskt instrument för högskolans strategiska planering av jämställdhetsinsatser.

Ovan har två vägar till jämställdhet skisserats, dels den som vitaliserar högskolans verksamhet genom att stödja genusforskning och sprida genuskunskap, dels den som skapar positiva attityder till jämställdhet genom att ledningen engagerar sig aktivt och utvecklar jämställdhetsplanen som ett aktivt instrument. Båda dessa vägar leder till förståelse för genuskunskapens värde. Denna förståelse ger förutsättningar för jämbördig samverkan mellan könen. Utredningen har vidare analyserat behov av direkta insatser på fyra områden:

snedfördelningen i ungdomars utbildningsval som leder till en könssegregerad arbetsmarknad,

sned könsbalans i högskolans hierarki som leder till att manliga värderingar har prioritet vid val av forsknings- och utvecklingsprojekt och försvårar ett kreativt utnyttjande av den resurs som genusskillnader utgör,

könsrelaterad lönesättning som leder till konflikter mellan könen,

könskränkande särbehandling (såsom *sexuella trakasserier*) som försämrar arbetsklimatet.

Snedfördelningen i ungdomars utbildningsval

Snedfördelningen i ungdomars utbildningsval sammanhänger bl.a. med de förebilder som ungdomar möter under sin skoltid. Det låga antalet manliga lärare i förskolan och grundskolan medför att pojkar saknar förebilder som motiverar dem till lärarutbildning. Flickor möter desto fler förebilder som visar dem att undervisning är ett kvinnligt yrke. Detta förstärks av att lärare och syo-konsulenter har liten erfarenhet av otraditionella val. Därför kan de inte komplettera sina roller som förebilder för flickorna med information om okonventionella utbildningsval.

För att nå en jämnare könsfördelning behövs åtgärder som innebär;

att lärarutbildningen integrerar genuskunskap i alla ämnen,

att lärare inom skolans alla stadier samt syo-konsulenter och andra rådgivare erbjuds fortbildning i ämnen som är aktuella för ungdomars utbildningsval,

att fakulteter med sned könsfördelning bland studenterna medvetet riktar rekryteringsåtgärder mot det underrepresenterade könet och visar att utbildningen är meningsfull både för män och kvinnor. Det innebär att ungdomarna måste få veta att undervisningsmetodik och läromedel anknuter till såväl manliga som kvinnliga referensramar och att utbildningen ger önskad kompetens.

Med hänsyn till oron för att krympande ungdomskullar fram till sekelskiftet skall medföra brist på tekniker är det angeläget att fler kvinnor söker teknisk utbildning - inte bara som begåvningsreserv utan snarare som begåvningsresurs. Utvärderingar av de tekniska högskolornas/fakulteternas rekryteringsinsatser visar på behovet av långsiktigt hållbara åtgärder. För att utveckla effektiva insatser föreslås:

att regeringen ger stöd till ett forum för kvinnor i teknik där kvinnliga tekniker kan samarbeta med näringslivet och med högskolans olika fakulteter i syfte att systematisera relevant genuskunskap och arbeta fram strategiska rekryteringsåtgärder,

att jämställdhetsansvariga i kontakt med yrkeslivsrepresentanter utvecklar mentorprogram som ger näringslivet insikt om kvinnors kompetens och visar kvinnor att det lönar sig att söka till teknisk utbildning.

Könsobalansen i högskolans hierarki

Könsobalansen i högskolans hierarki sammanhänger med det manliga tolkningsföreträdet och bibehålls genom att män väljer män till olika uppdrag. Av tradition har män haft inflytelserika positioner och samarbetat med andra män. Det innebär inte att män medvetet väljer bort kvinnor för högre tjänster. Selektionen sker tidigare. Genom att många män är omedvetna om genusskillnader utgår de ifrån att manliga synsätt är allsmäktiga. De ser då inte den fördel som ligger i att stödja kvinnliga adepter. Därigenom minskar kvinnors möjligheter att föra in annorlunda synsätt i utbildning och forskning och därigenom berika högskolans kreativitet.

Avgörande för att den hierarkiska obalansen ska minska är att fler kvinnor rekryteras till forskning. Behovet av nätverk och av handledning för handledare, d. v. s. förmedling av genuskunskap framhålls i betänkan- det. Viktigare insatser är:

- att parallellprofessurer med genusperspektiv stöds,
- att nätverk och centra/fora för kvinnoforskning stöds,
- att genuskunskap förmedlas.

Fler kvinnor på högre tjänster uppnås först då en allsidig bedömning av såväl manliga som kvinnliga sökande sker inom sakkunniggrupper och tjänsteförslagsnämnder. Eftersom en stor del av professorerna och många lektorer går i pension vid sekelskiftet finns en unik möjlighet att snabbt åstadkomma förbättringar genom;

- att regeringen ger fortsatt stöd till högskoleadjunkters forskarutbildning med särskild inriktning mot kvinnliga adjunkter,
- att reglerna för val av sakkunniga och tillsättning av tjänsteförslags- nämnder ändras i syfte att öka dessa gruppers möjligheter att göra en allsidig bedömning av sökandes kompetensprofiler även den del som omfattar genuskunskap.

Könsrelaterad lönesättning

Könsrelaterad lönesättning anses - av kartläggningen att döma - inte vara ett stort problem inom forskar- och lärarkåren. I och med att den individuella lönesättningen blir allt vanligare har orsakerna till löneskillnader börjat analyseras och bl.a. hänförts till otidsenlig

arbetsvärdering. Därför föreslås att regeringen ger fortsatt stöd till utveckling av arbetsvärderingssystem som är anpassade till högskolans verksamhet och leder till könsneutral lönesättning.

Sexuella trakasserier

Sexuella trakasserier, dvs. ovälkomna verbala eller handgripliga sexuella handlingar, har fått stor uppmärksamhet under senare år. Som orsak till trakasserier har hänförs att högskolans kultur försvårar samverkan mellan kvinnor och män. Flera universitet och högskolor har utarbetat åtgärdsprogram för att förebygga och motverka sexuella trakasserier. Ännu finns ingen redovisad utvärdering som ger anledning att föreslå andra jämställdhetsprogram än de som nu prövas. Däremot finns anledning att vidga arbetet till samtliga högskolor genom att regeringen uppdrar åt högskolan att förebygga och motverka förekomsten av sexuella trakasserier.

Jämställdhet går att värdera ekonomiskt

Genom att anlägga ett ekonomiskt synsätt på jämställdhet skulle mycket kunna vinnas. Medvetenhet om att bristande jämställdhet även har ekonomiska konsekvenser är viktig, inte minst när universitet och högskolor måste anpassa sig till snävare ekonomiska ramar.

I rapporten beskrivs olika typer av kostnadsberäkningar för att få fram bra beslutsunderlag. Risken finns dock att en övervärdering sker av vad som går att kvantifiera, något som måste beaktas i användandet av kvantitativa termer på kvalitativa data.

Rapporten visar även att jämställdhetsinsatser riktade mot studenter kan vara lönsamma. Om t.ex. en jämställdhetskurs ökar 20 studenters motivation⁵ för studierna med 10 procent⁶ och den ökade motivationen kvarstår under två och ett halvt år, ger den ökade prestationen hos dessa 20 studenter ett bidrag till verksamheten på 140 000 kronor. Det lönar sig således att vårda sina resurser.

En förutsättning för att kunna kontrollera måluppfyllelsen är att det görs ändamålsenliga utvärderingar av verksamheten. En modell för utvärdering, som bygger på principen om regelbunden återkoppling, presenteras i rapporten. Med hjälp av den kan verksamheten fortlöpande förbättras.

⁵ Ett resultat som bl.a. framkommit i utvärderingar av KTHs mentorprogram.

⁶ Dvs. de ökar sin årsprestation från 80 procent till 90 procent eller från 32 poäng till 36 poäng.

- Tabell 1. Procentandel flickor/kvinnor bland studerande och lärare per område
- Tabell 2. Examinerade i grundutbildningen vid universitet och högskolor, genomsnitt för treårsperioder
- Tabell 3. Avlagda doktorsexamina, genomsnitt för treårsperioder
- Tabell 4. Andel kvinnor och män som tar doktorsexamen i procent av examinerade från grundutbildningen
- Tabell 5. Könsfördelningen bland lärare inom utbildningsväsendet hösten 1993
- Tabell 6. Könsfördelningen bland professorer, lektorer och forskarassistenter per fakultetsområde, 1990 och 1993

Tabell 1. Procentandel flickor/kvinnor bland studerande och lärare per område* Prop. 1994/95:164
Bilaga 3

	Övriga	Teknik	Mate- matik/ natur- veten- skap	Sam- hälls- veten- skap	Huma- niora, teo- logi	Vård, omsorg, medi- cin
STUDERANDE						
Gymnasieskolor						
Provval till åk 1 inför ht-95	48	8	54	61	87	92
Elever i årskurs 2, 92/93	27	15	49	60	88	89
Avgångna 93/94	31	17	51	62	88	90
Universitet/högskolor, 92/93						
Högskolenybörjare	78	20	37	54	65	81
Registrerade i grundutbildn.	79	20	39	54	65	78
Examinerade, grundutbildn.	82	19	44	58	63	85
därav minst treåriga utbildningar	78	23	48	58	58	54
Ämneslärare/gymnasielärare			47	64	91	
Vårdlärare						91
Grundskollärare åk 1-7	87					
Grundskollärare åk 4-9	72					
Antagna i forskarutbildning	53	26	36	41	47	42
Registrerade i forskarutbildn.	43	24	32	40	45	41
Examinerade fr. forskarutbildn.	38	16	30	40	43	30
LÄRARE, HT 1993						
Gymnasieskolor och Komvux						
Gymnasielärare	54	13	28	39	63	92
Komvuxlärare	69	3	32	36	75	94
Universitet och högskolor						
Timlärare vid UoH	51	28	34	45	46	57
Högskoleadjunkter	45	20	29	42	52	50
Forskarassistenter	18	12	16	24	46	34
Högskolelektorer	20	7	15	24	37	26
Professorer	6	3	4	9	15	5

*** Område**

Teknik avser teoretiska ämnen och program/linjer inom gymnasieskolan och Komvux, både linjer/ program och kurser på högskolenivå samt motsvarande fakultet.

Naturvetenskap inkluderar teoretiska studieförberedande ämnen och program/linjer i gymnasieskolan, bl.a biolog, data, fysik, kemi, matematik, miljövård och naturkunskap.

Samhällsvetenskap inkluderar här juridik, tvärvetenskap och ekonomi.

Humaniora inkluderar teologiska, konstnärliga och estetiska utbildningar och kurser.

Vård, omsorg och medicin omfattar omvårdnads-, omsorgs- och tandvårdsämnen i gymnasieskolan, utbildningen vid vårdhögskolor samt inklusive medicinska utbildningar inom grundutbildningen, dock exkl. odontologi, farmakologi och veterinärmedicin vid UoH.

Övriga områden avser bl.a. yrkesinriktade utbildningar i gymnasiet och Komvux, lärarutbildningar, lärare vid UoH (ej administrativ personal) som har tjänstgöring inom administration och bibliotek, samt skogs- och jordbruksutbildningar.

**Tabell 2. Examinerade i grundutbildningen vid universitet och högskolor,
genomsnitt för treårsperioder**

	Antal, årsgenomsnitt kvinnor + män			Procentandel kvinnor		
	85/86- 87/88	88/89- 90/91	91/92- 93/94	85/86- 87/88	88/89- 90/91	91/92- 93/94
Humaniora och teologi						
Examina kortare än 120 p	633	592	432	68	68	69
Examina 120-140 p	504	656	844	57	63	65
Examina längre än 140 p	34	56	109	45	49	52
Konstnärliga utbildningar						
Examina kortare än 120 p	52	49	69	42	43	53
Examina 120-140 p	93	75	88	59	62	59
Examina längre än 140 p	192	205	194	53	57	52
Juridik och samhällsvetenskap						
Examina kortare än 120 p	1924	1655	1376	59	58	59
Examina 120-140 p	4101	4476	5112	55	55	57
Examina längre än 140 p	654	982	1350	47	54	54
Vård						
Examina kortare än 120 p	8063	7513	6417	91	91	90
Examina 120-140 p	59	67	752	87	74	87
Examina längre än 140 p	38	42	36	91	95	96
Medicin och odontologi						
Examina kortare än 120 p	31	31	49	67	70	75
Examina längre än 140 p	1191	968	955	48	47	49
Läroutbildningar						
Examina kortare än 120 p	5917	5352	5814	79	83	85
Examina 120-140 p	1174	574	1544	70	70	83
Examina längre än 140 p	1037	722	708	60	63	64
Teknik						
Examina kortare än 120 p	1299	1896	2573	9	13	14
Examina 120-140 p	21	44	176	10	10	18
Examina längre än 140 p	2434	2591	2816	18	21	21
Naturvetenskap						
Examina kortare än 120 p	233	235	283	98	99	98
Examina 120-140 p	591	645	584	42	44	45
Examina längre än 140 p	209	213	329	45	49	52
Lant- och skogsbruk						
Examina kortare än 120 p	260	277	267	12	13	12
Examina längre än 140 p	194	192	157	38	45	43
Övriga examina **	223	35	51	51	51	59
Totalt	31161	30144	33085	64	64	63

* Inklusiva påbyggnadsutbildningar. Medicin inkluderar här veterinärmedicin. Naturvetenskap inkluderar farmakologi.

** "Övriga" omfattar högskoleexamen på fristående kurs, högskoleexamen, individuella linjer och vissa examina enligt äldre studieordning (1977 års reform).

Tabell 3. Avlagda doktorsexamina, genomsnitt för treårsperioder

Prop. 1994/95:164
Bilaga 3

	Årligt antal kvinnor + män			Procentandel kvinnor		
	1985/86- 1987/88	1988/89- 1990/91	1991/92- 1993/94	1985/86- 1987/88	1988/89- 1990/91	1991/92- 1993/94
Doktorsexamina						
Filosofie doktorsex. (Hum)	89	89	110	44	39	48
Teologie doktorsex.	12	10	11	17	16	15
Filosofie doktorsex. (Sam)	92	115	151	27	34	39
Juris doktorsex.	9	10	7	15	23	20
Ekonomie doktorsex.	22	23	26	9	23	24
Doktorsex. inom medicin	312	372	407	25	29	32
Doktorsex. inom odontologi	22	18	13	33	45	23
Farmacie doktorsex.	16	11	11	43	39	47
Filosofie doktorsex. (Mat-Nat)	217	242	271	21	25	27
Teknologie doktorsex.	152	177	264	7	10	16
Agronomie doktorsex.	18	12	18	22	43	38
Skoglig doktorsex.	7	6	9	0	6	7
Veterinärmedicine doktorsex.	8	10	10	35	34	66
Totalt	976	1095	1308	23	27	30

(Källa: SCB)

Tabell 4. Andel kvinnor och män som tar doktorsexamen i procent av examinerade från grundutbildningen.

Prop. 1994/95:164
Bilaga 3

Område	Grundutbildning, examina om minst 120 poäng, årsgenomsnitt, antal 1985/86 - 1987/88		Doktorsexamina*, årsgenomsnitt, antal 1991/92 - 1993/94		Doktorsexamina i procent av examinerade från grundutbildningen %	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
	Humaniora, teologi	309	237	46	54	15
Samhällsvetenskap, juridik	2414	1963	58	99	2	5
Medicin, odontologi, farmakologi	596	612	117	219	20	36
Matematik, naturvetenskap	212	307	63	164	30	53
Teknik	517	2032	34	176	7	9
Totalt	4048	5151	318	712	8	14

* Exklusive examinerade med utländsk grundexamen

(Källa: SCB)

Tabell 5. Könsfördelningen bland lärare inom utbildningsväsendet hösten 1993

Prop. 1994/95:164
Bilaga 3

	Antal (cirka)			Procent- andel kvinnor
	Kvinnor	Män	Totalt	
Barnomsorg				
Förskollärare	43841	1779	45620	96
Grundskolor				
Lärare i årskurs 1-3	24842	3844	28686	87
Lärare i årskurs 4-6	21733	9673	31406	69
Lärare i årskurs 7-9	16469	13366	29835	55
Gymnasieskolor				
Gymnasielärare i teoretiska ämnen	10300	11400	21700	47
Gymnasielärare i yrkesinriktade ämnen	3400	4400	7800	44
Övriga skolor				
Lärare i sär-, specialskolor och Svenska för invandrare, Sfi	5739	1665	7404	77
Komvuxlärare i teoretiska ämnen	3460	3650	7110	49
Komvuxlärare i yrkesinriktade ämnen	1410	580	1990	71
Folkhögskolelärare	1550	1826	3376	46
Universitet och högskolor				
Vårdhögskolelärare	1321	184	1505	88
FoU-lärare	44	46	90	49
Timlärare	2208	2736	4944	45
Högskoleadjunkter	2474	3438	5912	42
Forskarassistenter	271	848	1119	24
Högskolelektorer	1055	3925	4980	21
Professorer	145	1949	2094	7
Totalt (brutto*)	140261	65309	205570	68

* Inklusivt viss dubbelräkning av lärare som undervisar på två eller flera skolor/ stadier.

(Källor: SCB, Landstingsförbundet och Folkbildningsrådet)

Tabell 6. Könsfördelningen bland professorer, lektorer och forskarassistenter per fakultetsområde, 1990 och 1993

Prop. 1994/95:164
Bilaga 3

Fakultetsområde		Antal, kvinnor + män			Procentandel kvinnor		
		Profes- sor	Lek- torer	Forskar- assi- stenter	Profes- sor	Lek- torer	Forskar- assi- stenter
Humaniora, teologi	1990	161	455	121	17	30	40
	1993	173	611	132	15	37	46
Konstnärliga utb.	1990	50	49	2	14	23	0
	1993	55	54	3	16	25	0
Juridik	1990	49	58	7	18	17	29
	1993	45	79	3	16	23	33
Samhällsvetenskap	1990	200	843	130	7	22	18
	1993	240	979	132	9	24	23
Medicin	1990	491	463	179	5	19	27
	1993	521	532	219	5	26	34
Odontologi	1990	55	117	19	13	33	21
	1993	58	107	17	16	32	29
Farmakologi	1990	14	23	8	0	35	38
	1993	15	26	7	0	31	14
Naturvetenskap	1990	261	741	243	4	14	16
	1993	284	841	310	4	15	16
Teknik	1990	502	727	136	3	7	5
	1993	504	822	204	3	7	12
Lantbruksvetenskap	1990	59	34	16	5	18	38
	1993	57	17	22	7	24	27
Skogsvetenskap	1990	61	19	25	2	0	20
	1993	52	33	27	2	6	11
Veterinärmedicin	1990	36	19	8	8	42	38
	1993	34	14	14	12	36	43
Övriga områden*	1990	46	653	19	11	18	48
	1993	56	865	29	32	22	34
Totalt	1990	1985	4201	913	6	18	22
	1993	2094	4980	1119	7	21	24

* Övriga "områden" omfattar här tvärvetenskap, lärarutbildningar, datacentraler, universitetsbibliotek, central förvaltning, forskningsinstitut samt mindre och medelstora högskolor.

(Källa: SCB)

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 februari 1995

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Sahlén, Hjeltn-Wallén, Peterson, Thalén, Freivalds, Tham, Schori, Blomberg, Heckscher, Hedborg, Andersson, Winberg, Uusmann, Nygren, Ulvskog, Sundström, Lindh, Johansson

Föredragande: statsrådet Tham

Regeringen beslutar om proposition 1994/95:164 Jämställdhet mellan kvinnor och män inom utbildningsområdet.

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivnings- bemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG- regler
Lag om ändring i skollagen (1985:1100)	1 kap. 2 och 9 §§	
